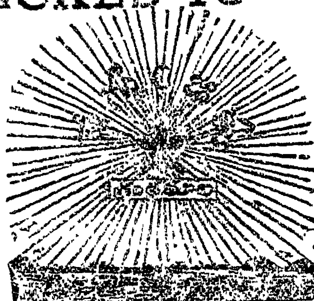
శ్రీ

వామనచరిత్రము.

బమ్మెర పోతనామాత్య కవీంద్ర ప్రణీతము.

(భాగవతాంతర్గతము—టీకాతాత్పర్యసహితము.)

CHECKED-73

ప్రకాశకులు

భాగవతుల నృసింహశర్మగారు.

Printed and Published by—

Bh. N. Sarma,

Proprietor:—Sri Rama Press,

&

Vegu jukka Grantha mala

Pudipeddi-vari Street, BERHAMPUR, (Ganjam. Dt.)

I st. Edition

1943-January.

విలువ రూ. **1-0-0.** ఖర్చులు గాక.

బ్రహ్మశ్రీయుతులు
కావ్య వ్యాకరణ తీర్థులునగు విద్వాన్
శ్రీ పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రిగారు.
శ్రీవామనచరిత్రము—పరిచయవాక్యములు.

ఈ వామనచరిత్రము-శ్రీమదాంధ్రభాగవతములోని ఒక చిన్నభాగము. దీనిని తెలుగునందు పద్యగద్యాత్మకముగా రచించిన ప్రాచీనకవి బమ్మెరపోతనామాత్యుడు 15 వ శతాబ్దిలో మధ్యభాగమున నివసించిన వాఁడు. మహాభక్తాగ్రేసరుఁడుగా ప్రసిద్ధిని గడించినవాఁడు. శ్రీరామచంద్ర పదకమల బంభరాయమానుఁడు. ఆంధ్రదేశమునందలి ప్రజలలో—పోతనకవిని, అతని భాగవతమును, అందలి పద్యరాజములను పఠింపనివాఁడును ఎఱుంగనివాఁడును, వానకు తడవని వాఁడును నాడును నేడును లేడనుట అందఱెఱింగినదే.

సంస్కృతమునందు శ్రీమద్భాగవతమును పురాణకోటిలో పరిగణింతురు. దీనిని ఆభాషలో వ్యాసులు రచించిరి. అష్టదశపురాణములని ప్రసిద్ధి గాంచిన వానిలో నిదియు నొక పురాణము. కొందఱు చరిత్రవిమర్శకులు దీనిని సంస్కృతమున రచించినవాఁడు వ్యాసమహర్షిగాక బోపదేవుడనెడి యొక పండితుఁడనియును అష్టదశపురాణములలోనిదిగా పరిగణింపబడెడి భాగవతము—విష్ణుసారమ్యమును తెల్పెడి యీగ్రంథముగాక దేవీమాహాత్మ్యమును అభివర్ణించునట్టి దేవీభాగవతమే అనియు, నందురు. ఆ వివాదము ఇప్పటికిని తెగకయే యున్నది. కాని మనకిచ్చట ఆవివాదముతో నెట్టి సంబంధమును లేదు; కనుక దానిని వదలివైతము.

శ్రీమద్భాగవతమును ఆంధ్రీకరించిన మహాకవి పోతనామాత్యుఁడనిమన మెఱుంగుదుము. ఈయన యింటిపేరు బమ్మెరవారు; 15వ శతాబ్దియందు కవిసార్వభౌముఁడుగా ప్రసిద్ధికెక్కిన శ్రీనాథమహాకవి ఇతనికి బావమఱఁదియని జనశ్రుతి కలదు. ఈ జనశ్రుతితోబాటుగా పోతనామాత్యుని భక్తిసారమ్యమును పరమేశ్వరాయత్తమైన జీవితవిధానమును గుఱించి అనేకములగు చిత్రవిచిత్రకథలు లోకమునందు నేటికిని వ్యాప్తిలో కలవు. వానియందలి

యథాతథ్యమును గిరిగీచి నట్లు నిర్ణయించుటగాని వానినెల్ల నమ్ముటకుగాని, నమ్మకయుండుటకుగాని మనకు సాధ్యముకాదు. పోతనమహాకవియొక్క స్వస్థానము ఏకశిలానగరము అని ఆకవియే భాగవతమున చెప్పుకొన్నాఁడు. కాని విమర్శకులు, ఏక శిలానగరమనునది నైజాము ప్రాంతమునందలి ఓరుగల్లు అని కొందఱును, కడప జిల్లాలోని ఒంటిమెట్ట యని కొందఱును వాదించుకొనిరి. అది ఒక చర్చ. కాని ఏకశిలానగరము ఓరుగల్లు అనుటే న్యాయము.

పోతనామాత్యుఁడు సంస్కృతమునందలి భాగవతమును రసోచితముగా పెంచి మూలగ్రంథమునకు రెట్టింపుగను ముబ్బదిగను చేసినాఁడు. ఆంధ్ర భాగవతమును చదువు వారికి అదియొక స్వతంత్రమగు మహాకావ్యముగా తోచునే గాని ఆంధ్రీకరణము అనిపించదు. ఈమహాకవి శ్రీరామచంద్రపాదపద్మారాధకుఁడు—అని ముందే తెలిపితిని. తన గ్రంథమును నరాంకితముగా నొనర్పక శ్రీరామచంద్రమూర్తికే అంకితము చేసెను. ఈవిషయమును—అనఁగా గ్రంథమును నరాంకితమునుగా చేయుటలో ఈయనకు గల వైముఖ్యమును— “ఇమ్మనుజేశ్వరాధములకిచ్చి”—అనే పద్యము స్పష్టీకరించుచున్నది. ఈ పోతనామాత్యుఁడు అచ్చము ఒక భాగవతమునే కాక వీరభద్రవిజయమనెడి శివపారమ్యమును తెలుపునట్టి ఒక ప్రబంధమును భోగినీ దండకమనుదానిని కూడ రచించెనని అందురు. పోతనామాత్యునకు సహజపాండిత్యబిరుదము కూడ నున్నది.

మహాకవియైన ఈ పోతనామాత్యుల కవితలో శబ్దాలంకారములగు—అనుప్రాస అంత్యాను ప్రాస మున్నగునవి తొణుకుచుండును. ఈయన కవిత్వమునందు పదములు అతిసుకుమారరచనలతోనిండి ఇంపు గొల్పుచుండును. శబ్దాలంకారములకు నర్థాలంకారములకు అంతును పొంతును గానరాదు. ఆయారసములకు తగినట్లుగా ఈమహాకవిశైలియును రచనాసంవిధానమును పాత్రపోషణచాతుర్యమును మారిమారి నదీప్రవాహమువలె నిరర్గళముగా ప్రవహించుచుండును. వర్ణ్యములగు పాత్రములు రుపధారణమొనర్చి భావనావీథియందు నాట్యమాడుచున్నట్టులుండును. చదువరులు ఒక్కింత అవధానముతో పరిశీలించినచో ఈయనకుగల అసధారణమగు భావనశక్తి కవితాశక్తుతోపాటుగా ధర్మశాస్త్రములందుగల అపార వైదుష్యమును వెల్లడియగు

చుండును. కాని వాని నుదహరించుట కిది యదను కాదు.

భగవంతుఁడు భక్తపరాధీనుఁడు. తనయొక్క సాత్త్వికవిభవమునకు దోహద మిచ్చు శిష్టులను అనుగ్రహించుటయును ఆవిభవమునకు హాని కల్గించునట్టి దుష్టులను నిగ్రహించుటయును ఆమహామహునికి నిత్యసిద్ధములు. ఈవామనచరిత్రకథాభాగములో అప్పుచెల్లెండ్రును కశ్యపు మహర్షికి భార్యలు నగు దితి—అదితి అనువారియొక్క సంతానములకు గలిగిన నిత్యవైరమును పురస్కరించుకొని దుష్టులగు దైతేయుల బాధనుండి లాగి స్వర్గసామ్రాజ్యమును ఆదితేయులకు శిష్టసాత్త్వికులకు అనుగ్రహించిన విషయము కలదు.

భగవంతుని అవతారములు దుష్టశిక్షణము శిష్టరక్షణము ఆదర్శముగాకలవి అనేకమున్నవి. అందు మత్స్యకూర్మాదులను దశావతారములు ముఖ్యములయినవి. ఈదశావతారములలో గూడ భగవంతునకు ప్రతికోటిగా నిలచి పోరిన దానవవీరులు ఎల్లరును సమస్త భువనములకును అందు ప్రాణికోటికిని తన దౌష్ట్యవిధానములవలన నల్లకల్లోలమును, అమితసంక్షోభమును గల్గించి ప్రతీపభక్తిచేత—తొల్త పరమేశ్వరుఁడగు శ్రీమహావిష్ణువు యొక్క ఆగ్రహమునకు పాల్పడినవారే. ఆయనవలన ఉచితదండనము నొంది ముక్తప్రాప్తులై సాలోక్యాదులను పొందినవారలే. కాని సాత్త్వికమార్గమువలంబించి భువనోపకారులై భగవదనుశాసనములను యథావిధిగా నిర్వర్తించి కృతకృత్యులయిన మహానుభావులు దైతేయులలో అరుదు; అరుదు—అనుట ఏల? ఒక్క బలి చక్రవర్తి తప్ప మఱి లేనే లేరనవచ్చును.

దైతేయుడగు బలిమహాచక్రవర్తి; మహాభక్తుఁడు; మహాదాత. వైదిక ప్రబోధితములగు మహాధ్వరములను పెక్కింటిని ఒనర్చినాఁడు. సరసుఁడు; పరమసాత్త్వికుఁడు; మహాశూరుఁడుకూడ. ఇట్టివానిని గెలిచి దేవసామ్రాజ్యమును ఇంద్రునకు కట్టిపెట్ట దలచినాఁడు-మహావిష్ణువు. కాని బలిని సామ్రాజ్యభ్రష్టుని చేయుటకు ఏమి ఉపాయమా?—అని ఎంత ఆలోచించినను, భగవంతునకు ఉపాయమేదియును తోచలేదు. చివఱకు సాత్త్విక పదతికే భగవంతుడు అవతరింపవలసి వచ్చినది. ఒక్క అవతరించుటయేనా? కుబ్జవామనునిను నటింపవలసి వచ్చినది. ఆహా! ఏమి బలిమహాత్త్వము.

భగవంతుడు షడైశ్వర్యసంపన్నుడు కదా! కావున—ఆయన విధానము

లలో మానవశక్తి దైవశక్తి ఎదుట అకించిత్కరము, దుర్భరము. అయినను ప్రపంచసాధారణ దృష్టితోగాని కావ్యపాత్రముల గుణదోషముల చర్చించు దృష్టితోగాని విలాసముగా నెన్నిక చేసి చూచినచో—ఇందలి కథానాయకుఁడు, వామనుడు; ప్రతినాయకుఁడు—బలిచక్రవర్తి; మహాదాత. దేవదానవుల నిర్వారను ఒక్క తెరువున తనపౌరుషముచే నడపించిన వాఁడు. ఇట్టి నాయకుని లోగొనుటకుగాని మెప్పించుటకుగాని నాయకుఁడు సైతము దాంభికతను చేపట్టవలసియుండును గదా! ఏమని అడిగినచో —ప్రతినాయకుఁడు అవలంబించిన విధానముకూడ దాంభికమే! కావుననే నాయకుడిట్టిమార్గము నవలంబించె నందురు.

ఈదృష్టితో మనమీ వామనచరిత్రమును చదివిన యెడల పోతన మహాకవియొక్క పాత్రపోషణము నందలి చమత్కారములు చక్కగా గోచరింపగలవు. ఇందుకు తార్కాణగా వామనుడు బలియొక్క యజ్ఞవాటమున విహరించిన రీతులును చేసిన వాదప్రతివాదములును, సంభాషణ రీతులును చదువరుల కుల్లాసమును, ఆయాఘట్టములందు ఆయారసములకు అను గుణములయిన భావావేశములును, అనుభవమునకు వచ్చుచుండును. ఇది మచ్చుగా చేసిన ప్రశంస. చదువరులు తక్కినవానిని స్వయముగా నెఱుఁగ గల్గుదురు. కావున నీప్రశంస నింతతో విడిచి పెట్టెదను.

ఇట్టివామనచరిత్రమును నా మిత్రులు భాగవతుల నృసింహశర్మగారు లఘుటిప్పణముతో వెలయించిరి. శ్రీ నృసింహశర్మగారు సంస్కృతాంధ్రముల పేరెన్నిక గాంచిన పాండిత్యము కలవారు. సరసకవితా రచయితలు. తులసీ రామాయణాదులగు పెక్కు గ్రంథములకు కర్తలు. ప్రసిద్ధమయిన వేగుఁజుక్క గ్రంథమాల కధిపతులు. ఈ వాక్యములతో ఈపరిచయమును ముగించుచున్నాను.

పం. ఆదినారాయణశాస్త్రి,
బరంపురం.

శ్రీ

వామనచరిత్రము.

—:వామనమూర్తి జననము.:—

మ. రవి మధ్యాహ్నమునం జరింప గ్రహతారా చంద్రభద్రస్థితిన్,
శ్రవణద్వాదశినాఁడు శ్రోణ నభిజిత్సంజ్ఞాతలగ్నంబునన్
భువనాధీశుఁడు పుట్టె వామనగతిం బుణ్యావ్రతోపేతకున్
దివిజాధీశ్వరుమాతకుం బరమపాతివ్రత్యవిఖ్యాతకున్. 1

వ. మఱియు నద్దేవుండు శంఖచక్రగదాకమలకలితచతుర్భుజుండును పిశంగవర్ణవస్త్రుండును మకరకుండలమండితగండభాగుండును శ్రీవత్సవక్షుండును నలినచక్షుండును నిరంతరశ్రీవిరాజితరోలంబకదంబాలంబితవనమాలికాపరిష్కృతుండును మణికనకాంచితకాంచీవలయాంగదకిరీటహారనూపురాలంకృతుండును గమనీయకంఠకౌస్తుభాభరణుండును నిఖిలజనమనోహరణుండునునై యవతరించిన సమయంబున. 2

శా. చింతంబాసిరి యక్షతార్క్ష్యసుమనస్సిద్ధోరగాధీశ్వరు
ల్సంతోషించిరి సాధ్యచారణమునీశబ్రహ్మవిద్యాధరుల్
కాంతిం జెందిరి భానుచంద్రములు రంగద్గీతవాద్యంబుల
న్గంతుల్వైచిరి మింటఁ గింపురుషులున్ గంధర్వులుంగిన్నరుల్. 3

వ. తదనంతరంబ.

ఆ. ఈమహానుభావుఁడెట్లింత కాలంబు
నుదరమందు నిలిచి యుండె ననుచు
నదితి వెఱఁగు పడియె నానందజయశబ్ద
ములను గశ్యపుండు మ్రొగి నుతించె. 4

వ. అంత నవ్విభుండు సాయుధసాలంకారంబగు తనదివ్యరూపంబు
నుజ్జగించి రూపాంతరం బంగీకరించి కపటవటునిచందంబున
నుపనయన వయస్కుండైన వామనబాలకుండై తల్లిముందటఁ
గుమారసముచితాలాపంబులాడుచుఁ గ్రీడించు సమయంబున
నదితియుం దనయవిలోకనపరిణామపారవశ్యంబున. 5

ఆ. నన్నుఁ గన్నతండ్రి నాపాలి దైవమ
నాతపఃఫలంబ నాకుమార
నాదు చిన్ని వడుగ నా కులదీపక
రాఁగదయ్య భాగ్యరాశి వగుచు. 6

క॥ అన్నా రమ్మని దగ్గఱఁ
జన్నులపా లేఱువాఱ సంశ్లేషిణియై
చిన్నారి మొగము నివురుచుఁ
గన్నారం జూచెఁ గన్నకడుపై యుంటన్. 7

క. పురుడీ బోటికి నిందిర
పురు డంబిక గాక యొరులు పురుడే యనుచుం
బురటాలికిఁ బదిదినములు
పురుడు ప్రవర్తించి రెలమిఁ బుణ్యపుగరితల్. 8

వ. అంత నబ్బాలునకు సంతసంబున మహర్షులు గశ్యప ప్రజాపతిం
బురస్కరించుకొని సముచితోపనయన కర్మ కలాపంబులు
సేయించిరి సవిత సావిత్రి నుపదేశించె బృహస్పతి యజ్ఞోప
వీతంబును గశ్యపుండు ముంజియుఁ గౌపీనం బదితియు ధరణి
కృష్ణాజినంబును దండంబు వనస్పతి యగుసోముండును గగనా
ధిష్టానదేవత ఛత్త్రంబును గమండలువు బ్రహ్మయు సరస్వతి
యక్షమాలికయు సప్తర్షులు కుశపవిత్రంబులు నిచ్చిరి మఱియు 9

క. భిక్షాపాత్రిక నిచ్చెను
యక్షేశుఁడు వామనునకు నక్షయమనుచున్
సాక్షాత్కరించి పెట్టెను
భిక్షునకు భవాని పూర్ణ భిక్ష నరేంద్రా. 10

క. శుద్ధ బ్రహ్మర్షి సమా
రాద్ధుండై విహితమంత్రరాజిఁ జదువుచుం
బ్రోద్ధం బగు ననలంబున
వృద్ధాచారమున వటుఁడు వేల్చెం గడఁకన్. 11

—బలిచక్రవర్తి కడకు వామనమూర్తి యేతెంచుట—

వ. ఇట్లు కృతకృత్యుండైన మాయామాణవకుండు దేశాంతర సమా
గతులగు బ్రాహ్మణులం గొందఱ నవలోకించి యిట్లనియె. 12

క॥ వత్తురె విప్రులు వేఁడఁగ
నిత్తురె దాతలును వేడ్క నిష్టార్థములం
దెత్తురె మీరును సంపద
లిత్తెఱఁగున దానవీరుఁడెవ్వఁడొ చెపుఁడా. 13

వ. అనిన సకలదేశీయులగు భూసురులిట్లనిరి. 14

మ. కలరున్ దాతలు నిత్తురున్ ధనములుం గామ్యార్థముల్ గొంచు వి
ప్రులు నేతెంతురుగాని యీవిని బలింబోలన్ వదాన్యుండు లేఁ
డలఘుండై యొనరించె నధ్వరశతం బాభార్గవానుజ్ఞచే
బలి వేఁడంబడయంగవచ్చు బహుసంపల్లాభముల్ వామనా. 15

వ. అని తెలియంజెప్పిన బ్రాహ్మణుల వచనంబు లాలకించి

లోకంబులకుం బ్రీతి పుట్టింపఁ బయనంబై లాఘవవచనంబులు గై
కొనుచుఁ దల్లిదండ్రుల వీడ్కొని శుభముహూర్తంబునం గదలి. 16

క. ప్రక్షీణ దివిజ వల్లభ
రక్షాపరతంత్రుఁడగుచు రాజీవాక్షుం
డాక్షణమున బలియింటికి
భిక్షాగమనంబు సేసెఁ బేదఱికముతోన్. 17

క॥ హరిహరి సిరి యురమునఁ గల
హరి హరి హయుకొఱకు దనుజు నడుగం జనియెం
బరహితరతిమతియుతులగు
దొరలకు నడుగుటలు నొడలితొడవగుఁ బుడమిన్. 18

క. శర్మద యమదండక్షత
వర్మద నతికరిణముక్తి వనితాచేతో
మర్మద నంబునివారిత
దుర్మద నర్మదఁ దరించెఁ దొరవన్ వటుఁడున్. 19

వ. దాఁటి తత్ప్రవాహంబున కుత్తర తటంబునందు.

శా. చండస్ఫూర్తి వటుండు గాంచె బహుధాజల్పన్నిశాటంబు ను
ద్దండాహూతమునీభ్యబిభ్యదమృతాంధస్సిద్ధకూటంబు వే
దండాశ్వధ్వజనీకవాటము మహోద్యద్ధూమసంఛన్న మా
ర్తండసంధ్యనఘోటమున్ బలిమఖాంతర్వేదికావాటమున్. 20

వ. కని దానవేంద్రుని హయమేధవాటి దఱియం జొచ్చు
నయ్యవసరంబున. 21

శా. శంభుండో హరియో పయోజభవుఁడో చండాంశుఁడో వహ్నియో
దంభాకారత వచ్చెఁ గాక ధరణిన్ ధాత్రీసురుం డెవ్వఁ డీ
శుంభద్ద్యోతనుఁ డీ మనోజ్ఞతనుఁ డంచున్ విస్మయభ్రాంతులై
సంభాషించిరి బ్రహ్మచారిఁ గని తత్సభ్యుల్ రహస్యంబుగన్. 22

క॥ గుజగుజలు వోవువారును
గజబిజిఁ బడువారుఁ జాలఁ గలకలపడుచున్
గజబిజి యైరి సభాస్థలిఁ
బ్రజలెల్లను బొట్టివడుగుఁ బాపనిరాకన్. 23

వ. ఆసమయంబున బలి సభామండపంబుఁ దఱియంజొచ్చి. 24

సీ॥ చవులుగాఁ జెవులకు సామగానంబులు
సరవు నుద్గాతల చదువు వినుచు
మంత్రతంత్రార్థ సంబంధభావములు పే
ర్కొనెడి హోతలతోడఁ గూడికొనుచు
హోమకుండంబులం దున్న త్రేతాగ్నుల
వెలిగించు యాజకవితతిఁ గనుచు
దక్షులై బహువిధాధ్వరవిధానంబులు
సెప్పెడి సభ్యులఁ జేరఁ జనుచుఁ

తే. బెట్టు గోరెడు వేడుక వట్టుపడుచు
నదితిపుట్టువు లచ్చికి నాటపట్టు
గోరి చరియించె సభలోనఁ గొంతదడవు
పుట్టు వెన్నుఁడు నెఱుగని పొట్టివడుగు. 25

వ. మఱియును. 26

క॥ వెఱచుచు వంగుచు వ్రాలుచు
నఱిముఱి గుబురులకుఁ జనుచు హరి హరి యనుచున్
మఱుగుచు నులుకుచు దిరదిర
గుఱుమట్టపుఁబొట్టినడుగు గొంత నటించెన్. 27

క॥ కొందఱితోఁ జర్చించును
గొందఱితో జటలు సెప్పు గోష్ఠిం జేయుం
గొందఱితోఁ దర్కించును
గొందఱితో ముచ్చటాడుఁ గొందఱ నవ్వున్. 28

వ. మఱియు ననేకవిధంబుల నందఱకు నన్నిరూపులై వినోదించుచు. 29

క॥ వెడవెడనడకలు నడచుచు
నెడనెడ నడు గిడఁగ నడరి యిల దిగఁబడఁగాఁ
బుడి బుడి నొడువులు నొడువుచు
జిడిముడి తడఁబడఁగ వడుగు సేరెన్ రాజున్. 30

వ. ఇట్లు డగ్గఱి మాయాభిక్షుకుండు రక్షోవల్లభుం జూచి యిట్లనియె. 31

మ॥ ఇతఁడే దానవచక్రవర్తి సురలోకేంద్రాగ్నికాలాది ది
క్పతిగర్వాపనయప్రవర్తి గతలోభస్ఫూర్తి నానామఖ
వ్రతదానప్రవణానువర్తి సుమనోరామామనోభేదనో
ద్ధతచంద్రాతపకీర్తి సత్యకరుణాధర్మోల్లసన్మూర్తి దాన్. 32

వ. అని కుశపత్రాక్షతసంయుతం బగు దక్షిణహస్తంబు సాఁచి యిట్లనియె. 33

ఉ॥ స్వస్తి జగత్త్రయీభువనశాసనకర్తకు హాసమాత్రవి
ధ్వస్తనిలింపభర్తకు నుదారపదవ్యవహర్తకున్ మునీం
ద్రస్తుత మంగళాధ్వరవిధానవిహర్తకు నిర్జరీగళ
న్యస్తసువర్ణసూత్రపరిహర్తకు దానవలోకభర్తకున్. 34

వ. అని దీవించి కరచరణాద్యవయవంబులు ధరించిన వేదరాశి యునుంబోలె ముందట నకుటిలుండును జటిలుండును సదండచ్ఛత్త్రుండును గక్షలంబిత భిక్షాపాత్త్రుండును గరకలిత జలకమండలుండును మనోహర వదనచంద్రమండలుండును మాయావాదనటుండును నగు వటువుం గని దినకర కిరణ పిహితంబులైన గ్రహంబుల చందంబునఁ దిరోహితులై భృగువులు కూర్చున్నయెడల లేచి సేమంబడిగి తియ్యనిమాటల నాదరించిరి బలియును నమస్కరించి తగిన గద్దియ నునిచి పాదంబులుదుడిచి తన ప్రాణవల్లభ పసిండిగిండి నుదకంబులు వోయ వడుగుం గొమరునిచరణంబులు గడిగి తడియొత్తి తత్సమయంబున. 35

ఆ॥ వటునిపాదశౌచవారి శిరంబునఁ
బరమభద్ర మనుచు బలి వహించె
నేజలము గిరీశుఁ డిందుజూటుఁడు దేవ
దేవుఁ డుద్వహించె ధృతి శిరమున. 36

వ. మఱియు నయ్యజమానుం డభాగ్యతునకిట్లనియె. 37

మ॥ వడుగా యెవ్వరివాఁడ వెవ్వడవు సంవాసస్థలం బెయ్యది
య్యెడకు న్నీవరు దెంచుటన్సఫల మయ్యెన్వంశ ముజ్జన్మముం
గడు ధన్యాత్ముఁడ నైతి నీమఖ ముయోగ్యం బయ్యె నాకోరికల్
గడతేఱెన్ సుహుతంబులయ్యె శిఖులుంగల్యాణమిక్కాలమున్ 38

మ॥ వరచేలంబులొ మాడలో ఫలములో వన్యంబులో గోవులో
హరులో రత్నములో రథంబులొ విమృష్టాన్నంబులో కన్యలో
కరులో కాంచనమో నికేతనములో గ్రామంబులో భూములో
ధరణీఖండమొ కాక యే మడిగెదో ధాత్రీసురేంద్రోత్తమా. 39

వ. అని ధర్మయుక్తంబుగాఁ బలికినవైరోచని వచనంబులు విని సంతో
షించి యీశ్వరుం డిట్లనియె. 40

సీ॥ ఇది నాకు నెల వని యేరీతిఁ బలుకుదు
నొక చోట నక యెందు నుండ నేర్తు
నెవ్వనివాఁడ నంచే మని పలుకుదు
నాయంతవాఁడనై నడవ నేర్తు
నీ నడవడి యని యెట్లు వక్కాణింతుఁ
బూని ముప్పోకలఁ బోవ నేర్తు
నది నేర్తు నిది నేర్తు నని యేల చెప్పంగ
నేరుపు లన్నియు నేన నేర్తు

ఆ. నోరులు గారు నాకు నోరులకు నే నోదు
నొంటివాఁ డఁ జుట్ట మొకఁడు లేఁడు
సిరియుఁ దొల్లి గలదు చెప్పెద నా టెంకి
సుజను లందుఁ దఱచు సొచ్చియుందు. 41

వ. అది యట్లుండ నిమ్ము. 42

సీ॥ జననాథ నీమాట సత్యంబు సత్కీర్తి
దంబుఁ గులార్హంబు ధర్మయుతముఁ
గరుణానువర్తులు ఘనతత్త్వమూర్తులు
గాని మీకులమందుఁ గలుగ రొరులు
రణభీరువులు వితరణభీరువులు లేరు
ప్రత్యర్థు లర్థులు ప్రబ్బికొనిన
దానశౌండిమమునఁ దనుపుదు రధికులై
మీ తాత లందఱు మేటిమగలు

ఆ. మీకులంబునందు మెఱయు బ్రహ్లాదుండు
మింటిచంద్రుమాడ్కి మేలిరుచులఁ
బ్రథితకీర్తి తోడ భవదీయనందనుం
డీరరాశిభంగి నెగడుచుండు. 43

క. ఆతురభూసురగతిం బురు
హూతాత్ములు దన్ను వేఁడ దనిఁ గోరెరుమన్
మీతండ్రి యిచ్చె నాయువు
నేతన్మాత్రుఁడవె నీవు నీలోకమునన్. 44

క. ఏలితివి మూఁడు జగములుఁ
దోలితి వింద్రాది సురుల వోల్చితివారిం
బోలితివి దానగుణముల
నోలితివి పిశాచరాక్షసుల రక్షింపన్. 45

క. రాజ్యంబు కలిగెనేనియు
బూజ్యులకును యాచకులకు భూమిసురులకున్
భాజ్యముగ బ్రతుకఁ డేనిం
ద్యాజ్యంబులు వాని జన్మధనగేహంబుల్. 46

క. మున్నెన్నఁడు వదాన్యుల
నెన్నఁడుచో నిన్నుఁ ద్రిభువనేశుం డనుమన్
ఇన్ని దినంబులనుండియు
నెన్నఁడు నినుఁ బెట్టుమనుచు నింద్రము సేయన్. 47

ఆ. ఒంటివాఁడ నాకు నొకటిరెండడుగుల
మేరయిమ్ము సొమ్ము మేర యొల్లఁ
గోర్కి దీఱ బ్రహ్మకూఁకటి ముట్టిన
దానకుతుకసాంద్రి దానవేంద్ర. 48

వ. అనినఁ బరమయాచకునకుఁ బ్రదాత యిట్లనియె.

ఆ. ఉన్నమాట లెల్ల నొప్పును విప్రుండ
సత్యగతులు వృద్ధసమ్మతంబు
లడుగఁ దలఁచి కొంచె మడిగితి వోచెల్ల
దాతపెంపు సొంపుఁ దలఁపవలదె. 49

మ. వసుధాఖండము వేఁడితో గజములన్ వాంఛించితో వాజులన్
వెసనూహించితొ కోరితో యువతులన్ వీక్షించికాంక్షించితో
పసిబాలుండవు నేరవీ వడుగ నీభాగ్యంబు లీపాటి గా
కసురేంద్రుండు పదత్రయం బడుగ నీ యల్పంబు నీనేర్చునే. 50

వ. అనిన మొగంబునం జిఱునగవు మొలకలెత్త గృహమేధికి మేధావి యిట్లనియె.

మ. గొడుగో జన్నిదమో కమండలువొ నాకున్ ముంజియో దండమో
వడుగే నెక్కడ భూము లెక్కడ కరుల్ వామాక్షు లశ్వంబు లె
క్కడ నిత్యోచితకర్మ మెక్కడ మదాకాంక్షామితంబైన మూఁ
డడుగుల్ మేరయ తోఁచె నిచ్చుటది బ్రహ్మాండంబు నాపాలికిన్. 51

వ. అదియునుంగాక.

క. వ్యాప్తింబొందక వగవక
ప్రాప్తంబగు లేశమైనఁ బదివేలనుచుం
దృప్తిం జెందనిమనుజుఁడు
సప్తద్వీపముల నైనఁ జక్కంబడునే. 52

శా. ఆశాపాశము దాఁగడున్నిడుపు లేదంతంబు రాజేంద్ర! వా
రాశిప్రావృతమేదినీవలయసామ్రాజ్యంబు ప్రాప్తించియున్
గాసింబొందిరి గాక వైన్యగయ భూకాంతాదులున్నర్థకా
మాశంబాయఁగ నేర్చిరే మును నిజాశాంతంబులంజూచిరే? 53

సీ. సంతుష్టుఁడీమూఁడు జగములఁ బూజ్యుండు
సంతోషి కెప్పుడుం జరుగు సుఖము

సంతోషిగాకుంట సంసారహేతువు
　　సంతసంబున ముక్తి సతియు దొరకుఁ
జూటఁ బూఁటకు జగంబుల యదృచ్ఛాలాభ
　　తుష్టిని దేజంబు దోన పెరుఁగుఁ
బరితోషహీనతఁ బ్రభ చెడి పోవును
　　జలధార ననలంబు సమయునట్లు
ఆ. నీవు రాజవనుచు నిఖిలంబు నడుగుట
దగవుగాదు నాకుఁ దగినకొలఁది
యేను వేఁడికొనిన యీపదత్రయమును
జాలదనక యిమ్ము చాలుఁ జాలు.　　54

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న ఖర్వునకు నుర్వీదానంబు సేయందలం
చి కరకలిత సలిల కలశుండైన యవ్విరోచనతనూభవునిం గని
నిజవిచారయుక్తుం దనుజ రాజ్యచక్రుం డగు శుక్రుం డిట్లనియె.　　55

సీ. దనుజేంద్ర యీతఁడు ధరణీసురుఁడు గాఁడు
　　దేవకార్యంబు సాధించు కొఱకు
హరి విష్ణుఁ డవ్యయుం డదితి గర్భంబునఁ
　　గశ్యపసూనుఁడై కలిగినాఁడు
ఎఱుఁగక పితసికొ̃టి నిచ్చెద నంటివి
　　దైత్య సంతతి కుపద్రవము వచ్చె
నీలక్ష్మిఁ దేజంబు నెలవు నైశ్వర్యంబు
　　వంచించి యిచ్చుఁ దా వాసవునకు
ఆ॥ మొనసి జగములెల్ల మూఁడు పాదంబుల
నఖిలకాయుఁ డగుచు నాక్రమించు
సర్వధనము విష్ణుసంవర్జనము సేసి
బదుకుపగిది నెట్లుబ్రదికె దీవు.　　56

సీ॥ అంగీకరించిన నఖిలంబుఁ బోవునో
ననృతంబు గాదు లేదనిన నధిప
యాత్మవృక్షము మూల మనృతంబు నిశ్చయ
మనృత మూలము గల్గ నాత్మ నెండును
పుష్పఫలము లాత్మ భూజంబునకు సత్య
మాత్రమూను బ్రతుకమి నదియుఁ జెడును
ఫలపుష్పములు లేక పసచెడు వృక్షంబు
మూలంబుతో వృద్ధిఁబొందుఁ గాదె

గీ॥ చేటుఁ గొఱఁతయు లఘిమముఁ జెందకుండ
నిచ్చుపురుషుఁడుఁ జెడకుండు నిద్ధచరిత
కాక యంచిత సత్య సంగతి యటంచు
నిజధనం బర్థి కిచ్చిన నీకు లేదు. 57

ఆ॥ వారిజాక్షులందు వైవాహికములందుఁ
బ్రాణ విత్త మాన భంగమందుఁ
జకితగోకులాగ్ర జన్మరక్షణమందు
బొంకవచ్చు నఘము పొంద దధిప. 58

మ॥ కులమున్ రాజ్యముఁ దేజమున్ నిలుపుమీ కుబ్జుండు విశ్వంభరుం
డలఁతిం బోఁడు త్రివిక్రమస్ఫురణ వాఁడై నిండు బ్రహ్మాండమున్
గలఁడే మాన్ప నొకండు నా పలుకు లాకర్ణింపు కర్ణంబులన్
వలదీ దానము గీనముం బనుపుమీ వర్ణిన్ వదాన్యోత్తమా. 59

వ. అని యిట్లు హితంబుఁ బలుకుచున్న కులాచార్యునకు క్షణ
మాత్ర నిమీలిత లోచనుండయి యశస్వి యిట్లనియె. 60

క॥ ధాత్రిని హాలికునకును, సు
క్షేత్రము బీజములు నొకటఁ జేకుఱు భంగిం.

జిత్రముగ దాత కీవియుఁ
బాత్రము సమకూరునట్టి భాగ్యముగలదే? 61

శా॥ కారే రాజులు రాజ్యముల్ గలుగవే గర్వోన్నతిం బొందరే
వారేరీ సిరి మూటఁ గట్టికొని పోవం జాలిరే భూమిపైఁ
బేరైనం గలదే శిబిప్రముఖులుం బ్రీతిన్ యశఃకాములై
యీరే కోర్కులు వారలన్ మఱచిరే యిక్కాలమున్ భార్గవా! 62

క॥ ఉడుగని క్రతువుల దశములఁ
బొడగనఁ జనినట్టి పొడవు పొడవునఁ గుఱుచై
యడిగెడినఁట నను బోఁటికి
నిడరాదె మహానుభావ యిష్టార్థంబుల్. 63

శా॥ ఆదిన్ శ్రీసతికొప్పుపైఁ దనువుపై నంసోత్తరీయంబుపైఁ
బాదాబ్జంబులపైఁ గపోలతటిపైఁ బాలిండ్లపై నూత్నమ
ర్యాదం జెందుకరంబు గ్రిందగుట మీఁదై నాకరంబుంట మేల్
గాదే రాజ్యము గీజ్యమున్ సతతమే కాయంబ నాపాయమే. 64

మ॥ నిరయం బైన నిబద్ధమైన ధరణీ నిర్మూలనం బైన దు
ర్మరణం బైనఁ గులాంతమైన నిజమున్ రానిమ్ము కానిమ్ము పో
హరియైనన్ హరుఁడైన నీరజభవుం డభ్యాగతుం డైననాఁ
దిరుగన్నేరదు నాదుజిహ్వ వినుమా ధీవర్య వేయేటికిన్. 65

ఆ॥ నొడివినంతవట్టు నుసలక యిచ్చుచో
నేలకట్టు విష్ణుఁ డేటిమాట
గట్టెనేనిఁ దాన కరుణించి విడుచును
విడువకుండ నిమ్ము విమలచరిత. 66

క॥ మేరువు తలక్రిందైనను
పారావారంబు లింకఁ బాఱిన లోలో
ధారుణి రజమై పోయినఁ
దారాధ్వము బద్ధమైనఁ దప్పక యిత్తున్. 67

మత్తకోకిలము. ఎన్నఁడుం బరు వేడఁబోఁడట యేకలంబఁట కన్నవా
రన్నదమ్ములు నైన లేరఁట యన్ని విద్యల మూలగో
ష్ఠి న్నెఱింగిన ప్రౌఢ గుజ్జఁట చేతులొగ్గి వసింప నీ
చిన్నిపాపనిఁ ద్రోసి పుచ్చఁగఁ జిత్త మొల్లదు సత్తమా! 68

వ. అని యిట్లు సత్యపదవీ ప్రమాణ తత్పరుండును, వితరణకుతూహల సత్త్వరుండును, విమలయశస్కుండును, దృఢమనస్కుండును నియత సత్యసంధుండును ద్విజకమల కమలబంధుండును నైన బలిం జూచి శుక్రుండు కోపించి మదీయ శాసనంబతిక్రమించుటం జేసి శీఘ్రకాలంబునఁ బదభ్రష్టుండవు గమ్మని శపియించిన, బలియును గురుశాపతప్తుండయ్యు నన్నృతమార్గంబున కభిముఖుండు గాకుండె నప్పుడు. 69

ఆ॥ బ్రతుకవచ్చుఁగాక బహుబంధనము లైన
వచ్చుఁగాక లేమి వచ్చుఁగాక
జీవధనము లైనఁ జెడుఁగాక పడుఁగాక
మాటఁ దిరుగ లేరు మానధనులు. 70

వ. అయ్యవసరంబున. 71

ఆ॥ దనుజలోక నాథుదయిత వింధ్యావళి
రాజవదన మదమరాళగమన
వటుని కాళ్లు గడుగ వరహేమఘటమున
జలముఁ దెచ్చె భర్త సన్న మెఱిఁగి. 72

వ. ఆయవసరంబున గపటవటునకు నద్దానవేంద్రుండిట్లనియె. 73

క॥ రమ్మా మాణవకోత్తమ
లెమ్మా నీవాంఛితంబు లేవన కిత్తుం
దెమ్మా యడుగుల నిటురా
నిమ్మా కడుగంగ వలయు నెట్టికి నడయున్. 74

వ. అనిన విని 75

మ. బలిదైత్యేంద్ర కరద్వయీ కృతజల ప్రక్షాళన వ్యాప్తికిన్
జలజాతాక్షుఁడు సాఁచె యోగి సుమనస్సంప్రార్థిత శ్రీదముం
గలితానమ్ర రమా లలాట పదవీ కస్తూరికా శాదమున్
నలినామోదము రత్ననూపురిత నానా వేదముం బాదమున్. 76

క॥ సురలోక సముద్ధరణము
నిరత శ్రీకరణ మఖిల నిగమాంతాలం
కరణము భవసంహరణము
హరిచరణము నీటఁ గడిగె నసురోత్తముఁడున్ 77

వ. ఇట్లు ధరణీసుర దక్షిణ చరణ ప్రక్షాళనంబు చేసి వామపాదంబు
గడిగి, తత్పావనజలంబు శిరంబునంజల్లుకొని వాచ్చి దేశకాలాది
పరిగణనంబు చేసి. 78

శా॥ విప్రాయ ప్రకట వ్రతాయ భవతే విష్ణు స్వరూపాయ వే
దప్రామాణ్యవిదే త్రిపాద ధరణిం దాస్యామి యంచుం గ్రియా
క్షిప్రుండై దనుజేశ్వరుండు వడుగుం జేసాఁచి పూజించి బ్ర
హ్మప్రీతమ్మని ధార వోసె భువనం బాశ్చర్యముం బొందఁగన్. 79

వ. తత్కాలంబున. 80

ఆ॥ నీరధారఁ బడఁగనీక యుక్తంబుగాఁ
కలశరంధ్ర మాఁపఁగాను దెలిసి
హరియుఁ గావ్య నేత్రమటఁ గుశాగ్రంబున
నడువ నేకనేత్రుఁ డయ్యె నతఁడు. 81

మ. అమరారాతి కరాక్షరోజ్ఝిత పవిత్రాంభఃకణ శ్రేణికిం
గమలాధీశ్వరుఁ డొడ్డె ఖండిత దివాక స్వామి జిహ్మాస్త్రమున్
గమలాకర్షణ సుప్రశస్తము రమాకాంతాలకాపాస్తమున్
విమల శ్రీకుచశాత చూచుకతటీ విన్యస్తమున్ హస్తమున్. 82

క॥ మునిజన నియమాధారను
జనితాసురయువతి నేత్రజలకణధారన్
దనుజేంద్ర నిరాధారను
వనజాక్షుఁడు గొనియె బలి వివర్జిత ధారన్. 83

ఆ॥ కమలనాభు నెఱిఁగి కాలంబు దేశంబు
నెఱిఁగి శుక్రుమాట లెఱిఁగి నాశ
మెఱిఁగి పాత్రమనుచు నిచ్చె దానము బలి
మహివదాన్యుఁ డొకఁడు మఱియుఁ గలఁడె? 84

క॥ బలి సేసిన దానమునకు
నలినాక్షుఁడు నిఖిల భూతనాయకుఁ డగుటం
గలకల మని దశ దిక్కులు
బళిబళి యని పొగడె భూతపంచక మనఘా! 85

క॥ క్షితిదాన మిచ్చు నతఁడును
నతికాంక్షఁ బరిగ్రహించు నతఁడును దురిత

చ్యుతులై శతవత్సరములు
శతమఖలోకమునఁ గ్రీడ సలుపుదు రెలమిన్. 86

వ. అట్లు గావున ఏదానంబును భూదానంబునకు సదృశంబు గానే రదు; గావున వసుంధరాదానం బిచ్చితి వుభయలోకంబులం గీర్తి సుకృతంబులు వడయు మని పలికి యమ్మాయా వటుండి ట్లనియె. 87

క॥ ఇది యేమి వేఁడితని నీ
మదివగవక ధారవోయుమా సత్యము పెం
పొదవఁగఁ గోరిన యర్థం
బిది యిచ్చుట ముజ్జగంబు లిచ్చుట మాకున్. 88

వ. అని పలికిన వటుని పలుకులకు హర్ష నిర్భర చేతస్కుండై వైరోచనుండు. 99

ఆ॥ పుట్టి నేర్చు కొనెనో? పుట్టక నేర్చెనో
చిట్టి బుద్ధు లిట్టి పొట్టివడుగు
పొట్టనున్న వెల్ల బూమెలు నని నవ్వి
యెలమి ధరణిదాన మిచ్చె నపుడు. 90

—:వామనమూర్తి విశ్వరూపమునొంది విజృంభించుట:—

ఆ॥ గ్రహ మునీంద్ర సిద్ధ గంధర్వ కిన్నర
యక్ష పక్షి దేవ తాహిపతులు
పొగడి రతని పెంపుఁ బుష్పవర్షంబులు
గురిసె దేవతూర్యకోటి మొరసె. 91

వ. ఇట్లు ధారా ప్రతిగ్రహంబు సేసి. 92

శా॥ ఇంతింతై వటుఁడింతయై మఱియుఁ దానింతై నభోవీథిపై
నంతై తోయదమండలాగ్రమున కల్లంతై ప్రభారాశిపై
నంతై చంద్రుని కంతయై ధ్రువునిపై నంతై మహర్వాటిపై
నంతై సత్యపదోన్నతుం డగుచు బ్రహ్మాండాంత సంవర్ధియై. 93

మ॥ రవిబింబం బుపమింపఁ బాత్రమగు ఛత్రంబై శిరోరత్నమై
శ్రవణాలంకృతమై గళాభరణమై సౌవర్ణ కేయూరమై
ఛవిమత్కంకణమై కటిస్థలి నుదంచద్వస్త్రమై నూపుర
ప్రవరంబై పదపీఠమై వటుఁడు దా బ్రహ్మాండమున్ నిండుచోన్. 94

వ. ఇట్లు విష్ణుండు గుణత్రయాత్మకం బగు విశ్వరూపంబు ధరించి
నభంబును, దివంబును భువనంబును దిశలును సముద్రంబులును
చల దచల దఖిల భూత నివహంబులుం దానయై యేకీభవించి
క్రమంబున భూలోకంబునకుం బాదమై, భువర్లోకంబు నతిక్రమించి
సువర్లోకంబును దలకడచి, మహర్లోకంబు దాఁటి, జనోలో
కంబునకు మీఁదై, తపంబునకు నుచ్ఛ్రితుండై సత్యలోకంబు
కంటె నౌన్నత్యంబు వహించి మొదలు తుదలు సంధులు రం
ధ్రంబులు లేకుండ నిండి మహాదేహమహితుండై, చరణతలం
బున, రసాతలంబును, పాదంబుల మహియును, జంఘల మహీధ్ర
ంబులును, జానువులం బతత్రి సమూహంబులును, ఊరువుల
నింద్రసేవ మరుద్గణంబులును స్కంధంబున సంధ్యయు మనంబునఁ
జంద్రుండును, హాస్యంబునఁ బ్రజాపతులును, జఘనంబునం దను
జులును నాభి నభంబును, ఉదరంబున నుదధి సప్తకంబును ఉర
ంబున దారకానికరంబును ఉరోజంబుల ఋతుషట్కంబును హృ
దయంబున ధర్మంబును వక్షంబున గమలహస్తయగు లక్ష్మియు
కంఠంబున వేదంబులును, భుజంబులం బురందరాది దేవతలును
కర్ణంబులం దిశలును, శిరంబున నాకంబును, శిరోజంబుల మేఘం

బులును, నాసాపుటంబున వాయువులును, నయనంబుల సూర్యుండును, వదనంబున వహ్నియు, వాణి నఖిలఛందస్సముదయంబును, పృష్ఠంబున నధర్మంబును, రసనంబున జలేశుండును, భ్రూయుగళంబున విధినిషేధంబులును, ఱెప్పల నహోరాత్రంబులును, లలాటంబునఁ గోపంబును, అధరంబున లోభంబును స్పర్శంబునఁ గామంబును, రేతంబున జలంబును, క్రమణంబున యజ్ఞంబును, ఛాయవలన మృత్యువును, నగవువలన ననేకమాయావిశేషంబులును, రోమంబులనోషధులును, నాడీప్రదేశంబుల నదులును నఖంబుల శిలలును బుద్ధి నజుండును, ప్రాణంబుల దేవర్షిగణంబులును, గాత్రంబున జంగమస్థావరజంతు సంఘంబులునుగలవాఁడై, జలధరనినద శంఖ శార్ఙ్గసుదర్శనగదాదండ ఖడ్గాక్షయ బాణతూణీర విభ్రాజితుండును మకరకుండల కేయూర హారకటక కంకణకౌస్తుభమణి మేఖలాంబర వనమాలికా విరాజితుండును సునందనంద జయ విజయ ప్రముఖ పరిచర వాహినీ సందోహ పరివృతుండును, అసమాన తేజోవిలసితుండును నై బ్రహ్మాండంబు తన మేనికప్పు తెఱుంగున నుండ విజృంభించి. 95

మ॥ ఒక పాదంబున భూమిఁ గప్పి దివి వేఱొంటన్ నిరోధించియుం
డొకటన్ మీఁది జగంబు లెల్ల వడి నొండొంటన్ విలంఘించి ప
ట్టక బ్రహ్మాండ కటాహముం బెటిలి వేండ్రంబై పగుల్ గాన రా
నొకఁడై వార్ధ్ర గలభ్యుఁడై సొం పిభు. డొప్పారె విశ్వాకృతిన్. 96

ఆ॥ ఒకపదంబు క్రింద నుర్వి పద్మము నంటి
కొన్న పంకలవము కొమరుఁదాల్చె
నొకటి మీఁద దమ్మి కొదిఁగిన తేటినా
వెలసె మిన్ను నృప త్రివిక్రమమున. 97

వ. తత్సమయంబున. 98

ఆ॥ జగము లెల్ల దాఁటి చనిన త్రివిక్రము
చరణ నఖర చంద్ర చంద్రికలను
బోనుఁగు పడియె సత్యమున బ్రహ్మ తేజంబు
దివసకరుని రుచుల దివియ భంగి. 99

సీ॥ భవబంధములఁ బాసి బ్రహ్మలోకంబునఁ
గాపురంబులు సేయు ఘనులు రాజ
లా మరీ చ్యాదులు నాసనందాదులు
నాదివ్యయోగీంద్రు లచటనెపుడు
మూర్తిమతంబులై మోఁయు పురాణత
ర్కామ్నాయ నియమేతిహాసధర్మ
సంహితాదులు గురు జ్ఞానాగ్ని నిర్దగ్ధ
కర్ములై మతియును గలుగునట్టి

ఆ॥ వారలెల్లఁ జొచ్చి వచ్చి సర్వాధిపు
నంఘ్రిఁజూచి మొక్కి రధికభక్తిఁ
దమ మనంబులందుఁ దలఁచు నిధానంబుఁ
గంటి మనుచు నేడు మంటి మనుచు. 100

మ॥ తనపుట్టిల్లిదె పొమ్మటంచు నజుఁడుం దన్నాభి పంకేరుహం
బు నిరీక్షించి నటించి యున్నతపదంబుంజూచి తత్పాదసే
చనముంజేసెఁగమండలూదకమునుం జల్లించి తత్తోయముల్
వినువీధిం బ్రవహించె దేవనదియై విశ్వాత్మకీర్తి ప్రథన్. 101

వ. తత్సమయంబున. 102

సీ॥ యోగమార్గంబుల నూహించి బహువిధ
పుష్పదామంబులఁ బూజసేసి
దివ్యగంధంబులు దెచ్చి సమర్పించి
ధూపదీపములఁ దోడ్తోడ నిచ్చి
భూరి లాజాక్షతంబులు సల్లి ఫలములు
గానుక లిచ్చి రాగములఁ బాడి
శంఖాది రవముల జయఘోషములుసేసి
కరుణాంబునిధి త్రివిక్రమ యటంచు.

ఆ॥ బ్రహ్మమొదలు లోకపాలురు గొనియాడి
రెల్లజిశల వనచరేశ్వరుండు
జాంబవంతుఁడరిగి చాటె భేరీధ్వని
వెలయఁజేసి విష్ణు విజయమనుచుఁ. 103

క॥ అన్నిజగంబులు దానై
యున్నజగన్నాథుఁజూచి యోగిభావింపం
గన్నందక మనమందక
సన్నుతులంజేసిరపుడు సభ్యులు బలియున్. 104

వ. అంత నొయ్యనఁ బూర్వప్రకారంబున నున్న వామనునింగని పద
త్రయవ్యాజంబున నితండు సకల మహీమండలంబు నాక్రమించెఁ
గపటవటు రూపతి రోహితుండగు విష్ణుండని యెఱుంగక మన
దానవేంద్రుండు సత్యసంధుండు గావున మాట దిరుగక యిచ్చె
నతని వలవనేరంబులేదీ కుబ్జుం డప్రతిహత తేజః ప్రభావంబున
నిజ్జగంబులఁబరిగ్రహించి వాసవునకు నీయఁదలంచియున్న వాఁడీ
వామనునింబోవనీక నిగ్రహింపుటకర్జ బుబు గర్జ గర్జనంబులు చేయును
వజ్రాయుధ మరుజ్జేతలగు విప్రచిత్తి రాహు హేతి ముఖ్యులైన

రక్కసులుక్కుమిగిలి యుద్ధంబునకు సన్నద్ధులై పరశుపట్టిస భల్లాది సాధనంబుల ధరియించి కసిమసంగి మునరికొని దశదిశలం బ్రసరించినంజూచి హరిపరిచరులగు సునందనంద జయజయంత విజయ ప్రబలోద్బల కుముద కుముదాక్ష తార్క్ష్య పుష్పదంత విష్వక్సేన శ్రుతదేవ సాత్వతులను దండనాథు లయుత వేదండ సమబలులై తమతమయాధంబుల నాయుధంబులతోఁ గూడుకొని దానవానీకంబులం బరలోకంబున కనుపువారైయుండ వారలెదుర్కొని బరవసంబు సేయుచున్నంగనుంగొని శుక్రశాపంబుందలంచి దనుజవల్లభుండిట్లనియె. 105

సీ॥ రాక్షసోత్తములార రండు పోరాడక
కాలంబు గాదిది కలహమునకు
సకలభూతములకు సంపదాపదలకు
ప్రభువైన దైవంబు పరభవింప
మన మోపుదుమె తొల్లి మనకు రాజ్యంబును
సురలకు నాశంబు సొరిదినిచ్చి
విపరీతముగఁ జేయు వేల్పునేమందము
మనపాలి భాగ్యంబు మహిమగాక.

గీ॥ వెఱచి పలుమారుపాఱెడి విష్ణుభటులు
మిమ్ముగెలుచుట దైవంబు మేరకాదె
మనకు నెన్నండు దైవంబు మందిదగును
నాడుగెలుతము పగవారి నేడు ఎలను. 106

వ. అదియుండుగాక. 107

క॥ బలుదుర్గంబులు సచివులు
బలములు మంత్రౌషధములు బహు శేముషియుం

గలిగియు సామోపాయం
బుల కాలంబెఱిఁగి నృపుఁడు పోరుటయొప్పున్. 108

వ. అట్లుగావున రణంబున కిప్పుడు శత్రుల మోహరించుట కార్యం
బు గాదు - మనకునుండగు కాలంబున జయింతయు నలంగకఁ
దలంగుండనినఁ దలంగి భాగవత భటభీతులయి చిక్కురక్కసులు
రసాతలంబు నకుం జనిరప్పుడు హరి హృదయం బెఱింగి తార్క్ష్య
నందనుండు యాగ్యసుత్యాహంబున వారుణ పాశంబుల నసుర
వల్లభుని బంధించె నంత. 109

క॥ బాహులు పదములు గట్టిన
శ్రీహరి కృపగాక యేమి సేయుఁగునని సం
దేహింపక బలి నిలిచెను
హాహారవ మెసఁగె దశ ది గంతము లందున్. 110

క॥ సంపద చెడియును దైన్యముఁ
గంపంబును లేకఁదొంటి కంటెం బెంపుం
బెంపును నెఱుకయు ధైర్యము
వంపని సురవైరిఁజూచి వటుఁడిట్లనియెన్. 111

సీ॥ దానము త్రిపదభూతల మిత్తునంటివి
ధరణిఁజంద్రార్కులెం దాఁకనుండు
రంతభూమియు నొక్క యడుగయ్యె నాకును
స్వర్లోకమును నొక్క చరణమయ్యె
నీసొమ్ము సకలంబు నేడు రెండడుగులు
గడమపాదమునకుఁ గలదె భూమి
యిచ్చెద నన్నర్థ మీని దురాత్ముండు
నిరయంబు పొందుట నిజముగాదె.

ఆ॥ కానదుర్గతికనిఁగొంత కాలమరుగు
గాకయిచ్చెదవేని వేగంబనాకు
నిపుడు మూఁడవపదమున కిమ్ము చూపు
బ్రాహ్మణాధీనములు దోవ బ్రహ్మవశమె. 112

వ. అనియిట్లు వామనుండు పలుక సత్యభంగ సందేహ విషదిగ్ధ శల్యానికృత్త హృదయుండయ్యును భీతుండు గాక వైరోచని ప్రసన్న వదనంబు తోడఁజిన్ని ప్రోడ వడుగున కిట్లనియె. 113

ఆ॥ సూనృతంబుగాని సుడియదు నాజిహ్వ
బొంకఁజాల నాకు బొంకు లేదు
నీతృతీయపదము నిజము నాశిరమున
నెలవుసేసి పెట్టు నిర్మలాత్మ. 114

ఆ॥ నిరయమునకుఁ బ్రాప్తనిగ్రహంబునకును
బదవిహీనతకు నిబంధమునకు
నర్థభంగమునకు నఖిలదుఃఖమునకు
వెఱవ దేవ బొంక వెఱచి నట్లు. 115

వ॥ అదియునుంగాక. 116

సీ॥ తల్లిదండ్రులు నన్నదమ్ములు చెలికాండ్రు
గురువులు శిక్షింపఁ గొఱఁతవడునె
పిదప మేలగుఁగాక పృథుమదాంధులకును
దానవులకు మాకుఁ దరి యెఱింగి
విభ్రంశ చక్షువు ల్వెలయ నిచ్చుటఁజేసి
గురువులలో నాది గురువ వీవ
నీవు బాధించిన నిగ్రహమో లజ్జ
యో నష్టియో బాధయో తలంప.

తే. నిన్ను నెదిరించి పోరాడి నిర్జరారు
లాదియోగీంద్రు లందెదు రట్టివారి
కందరే తొల్లి పెక్కండ్రు హర్షమూర్తి
వైరభక్తులు గట్టిగా వలయుఁగాక
యీశ నీయెడ దుర్లభ మేమికలదు. 117

మ. చెలియే మృత్యువు చుట్టమే యముఁడు నా సేవారులే కింకరుల్
శిలలంజేసెనె బ్రహ్మ దన్ను దృఢమే జీవంబు నోచెల్లరే
చరితంబాట నెఱుంగరే కపట సంసారంబు నిక్కంబుగాఁ
దలఁచున్ మూఢుఁడు సత్యదాన కరుణా ధర్మాది నిర్ముక్తుఁడై. 118

సీ. చుట్టాలు దొంగలు సుతులు ఋణస్థులు
గాంతలు సంసార కారణములు
ధనము లస్థిరములు దనువతి చలనంబు
గార్యార్థులన్యులు గడచుఁగాల
మాయువ్వ మైశ్వర్య మతి శీఘ్రమనిగాదె
యనఘుండు దమతండ్రి నతికరించి
మాతాత సాధుసమ్మతుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు
నీపాదకమలంబు నియతిఁజేరె

తే. భద్రుఁడతనికి మృతిలేని బ్రతుకుగలిగె
వైరులైకాని తొల్లిమా వారుగాన
రర్థివై వచ్చి నీవు నన్నడుగుటెల్లఁ
బద్మలోచన నాపుణ్యఫలము గాదె. 119

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న యవసరంబున. 120

శా॥ ఆదైత్యేంద్రుఁడు పీనవక్షు నవ పద్మాక్షుం బిశంగాంబరా
చ్ఛాదున్ నిర్మలసాధువాదు ఘన సంసారాది విచ్ఛేదు సం
శ్రీదున్ భక్తిలతా శిరోహిత హరి శ్రీపాదు నిఃఖేదుఁ బ్ర
హ్లాదున్ బోధకళావినోదుఁ గనియెన్ హర్షంబుతో ముందటన్. 121

వ. ఇట్లు సమాగతుండయిన తాతం గనుంగొని విరోచన నందనుండు వారుణ పాశ బద్ధుండు గావునఁ దక్కుం దగిన నమస్కారంబు సేయ రామిం జేసి సంకులాశ్రు విలోలలోచనుండై సిగ్గుపడి నతశిరస్కుండై నిజ భావంబున మ్రొక్కు చెల్లించె నంతఁ బ్రహ్లాదుండును మఖమండపంబున సునందాది పరికర సమేతుండయి కూర్చున్న వామన దేవునిం గని యానంద బాష్ప జలంబులుం బులకాంకురంబులు నెఱయ దండ ప్రణామం బాచరించి యిట్లని విన్నవించె. 122

సీ॥ ఇతనికి మున్న నీ వింద్ర పదం బిచ్చి
నేఁడు దిక్ప్రటయుతు నెఱయ మేలు
మోహనాహంకృతి మూలంబు గర్వాంధ
తమసవికారంబు దాని మాన్పి
కరుణ రక్షించుట గాక బంధించుటే
తత్త్వజ్ఞునకు మహేంద్రత్వమేల
నీపాదకమలంబు నియతిఁ గొల్చిన దానిఁ
బోలునే సురరాజ్య భోగ పరత

తే॥ గర్వమే పారఁగన్నులు గానరావు
చెవులు వినరావు చిత్తంబు చిక్కువడును
మఱచు నీ సేవలన్నియు మహిమ మాన్పి
మేలుచేసితి వీమేటి మేరసూపి. 123

వ. అని పలికి జగదీశ్వరుండును నిఖిలలోక సాక్షియు నగు నారాయణ దేవునకు నమస్కరించి ప్రహ్లాదుండు పలుకుచున్న సమయంబున. 124

మ॥ తత వక్త్రద్వయయాన యై కుచనిరుంధచ్చేల సంవ్యానయై
ధృతబాష్పాంబు వితానయై కరయుగాధీనాళికస్థానయై
పతిభిక్షాం మమదేహి కోమలమతే నద్యాస తే యంచుఁ ద
త్సతివింధ్యావళి సేరవచ్చెఁ ద్రిజగ ద్రక్షామనున్ వామనున్.

వ. వచ్చి యచ్చేడియ తచ్చరణ సమీపంబునం బ్రణతయై నిలువం బడి యిట్లనియె. 125

క॥ నీకుం గ్రీడార్థములగు
లోకంబులఁ జూచి కరులు లోకులు కుమతుల్
లోకాధీశుల మందురు
లోకములకు రాజవీవ లోకస్తుత్యా. 126

క॥ కాదనఁడు సొమ్ము లేదీ
రాదనఁడు జగత్త్రయైక రాజ్యము నిచ్చెన్
నాదయితుఁ గట్టనేటికి
శ్రీదయితా చిత్తచోర శ్రితమందారా. 137

వ. అని యిట్లు వింధ్యావళియును బ్రహ్లాదుండును విన్నవించు నవసరంబున హిరణ్యగర్భుండు సనుదెంచి యిట్లనియె. 128

సీ॥ భూతలోకేశ్వర భూతభావన దేవ
దేవజగన్నాథ దేవవంద్య
తనసొమ్ము సకలంబు దప్పకనీకిచ్చె
దండయోగ్యుఁడు గాఁడు దానవరుఁడు

గరుణింప నర్హుండు గమలలోచన నీకు
విడిపింపు మీతని వెతపు దీర్చి
తోయపూరము చల్లి దూర్వాంకురంబులఁ
జేరి నీపదము లర్చించునట్టి

తే॥ భక్తియుక్తుండు లోకేశ పదము నాదు
నీవు ప్రత్యక్షముగ వచ్చి నేడు వేడ
నాత్మఁ గీ తన రాజ్యమాతయు ! ఇచ్చినట్టి
బలికిఁ దగునయ్య దృఢపాశ బంధనంబు. 129

వ॥ అని పలికిన బ్రహ్మవచనంబులు విని భగవంతుండిట్లనియె. 130

సీ॥ ఎవ్వని గరుణింపఁ నిచ్ఛయించితినివాని
యఖిలవిత్తంబు నే నపహరింతు
సంసారగురుమద స్తబ్ధుఁడై యెవ్వఁడు
తెగడి లోకము నన్ను ధిక్కరించు
నతఁడెల్లకాలంబు నఖిలయోనులయందుఁ
బుట్టుచుదుర్గతిఁ బొంకఁబడదు
విత్తవయోరూప విద్యాబలైశ్వర్య
కర్మజన్మంబుల గర్వముడిగి.

తే॥ యేక విధమున విమలుఁడై యెవ్వఁడుండు
వాఁడు నాకూర్చి రక్షింప వలయు వాఁడు
స్తంభశోభాభిమాన సంసారవిభవ
మత్తుఁడై చెడనొల్లఁడు మత్పరుఁడు. 131

శా॥ బన్ధుండై గురుశప్తుఁడై చలితుఁడై బాధువ్రజ త్యక్తుఁడై
సిద్ధైశ్వర్యముఁ గోలుపోయి విభవ క్షీణుండునై పేదయై

శుద్ధత్వంబును సత్యముం గరుణయుక్ సాంపేమియుం దప్పఁడు
ద్బుద్ధుండై యజమానాఖ్యమాయ గెలిచెం బుణ్యాడితం డుర్విఁజే. 132

ఆ॥ అసురనాథుఁడనుచు ననఘునిమర్యాద
నేను జూతునంచు నింతయేని
నిజము పలికె నితఁడు నిర్మల ధామగు
మేలు మేలునాకు మెచ్చువచ్చు. 133

క॥ సావర్ణి మనువు వేళను
దేవేంద్రుండగు నితఁడు దేవతలకు సం
భావితమగు నాచోటికి
రావించెద నంతమీఁద రక్షింతు నరున్. 134

క॥ వ్యాధులు దప్పులు నాధులు
బాధలు చెడి విశ్వకర్మ భావిత దనుజా
రాధిత సుతలాలయమున
నేధిత విభవమునమందు నితఁడందాఁకన్. 135

వ॥ అని పలికి బలింజూచి భగవంతుండిట్లనియె. 136

సీ॥ సేమంబు నీకింద్రసేన మహారాజ
వెలవకు మేలు నీ వితరణంబు
వేలుపులంకంచ వేడుక వడుజుదు
దుఃఖంబు లిడుములు దుర్మరణము
లాతురతలు నొప్పులందుండు వారికి
నొందవు సుతల మందుండు నీవు
నీవంపు సేయని నిర్జరారాతుల
నాచక్రమే తెంచి నఱుకుచుండు

ఆ॥ లోకపాలకులకు లోను గావక్కడ
వన్యులెంఁతనిన్ను వచటివారి
నెల్లఁబారఁద్రోచి యేను రక్షించెదఁ
గరుణతోడ నీకుఁ గానవత్సు. 137

క॥ దానవదైత్యుల వెంగలిఁ
బూనిన నీ యసుర భావమును దోడ్తో మ
ద్ధ్యానమునఁ దలఁగిపోవును
మానుగ సుతలమున నుండు మా మాయాజ్ఞన్. 138

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న మహాత్ముల మృదుక వేల్పు తియ్యని
నెయ్యంపుఁ బలుకుం జెఱకురసంబు సోనలు వీనుల తెరువు
లంజొచ్చి లోబయలు నుండి తెప్పలకప్పు తప్పంద్రోచికొని
కనుఁగవ కొలంకుల నలుఁగులు వెడలిన చందంబున సంతసంబున
గన్నీరు మున్నీరై పఱవ నురః ఫలకంబునం బులకంబులు కుల
కంబులై తిలకంబులొత్తఁగేలు మొగిడ్చి నెక్కొన్న వేడుకం
బ్రొక్కవడుచుఁ జిక్కని చిత్తంబునఁ జిక్కని మాటల రక్క
సులఱేఁడిట్లనియె. 139

ఉ॥ ఎన్నఁడు లోకపాలకుల నేఁగృప సూడని నీవు నేడున
న్నున్నతిచేసి నాబ్రతుకు నోజయు నానతియిచ్చి కాచితీ
మున్నవలీ దయారసము మాటల పెద్దఱికంబు చాలదే
పన్నగతల్ప నిన్నెఱిఁగి పట్టిన వాఁడద గల్గ నేర్చునే. 140

—. ఇది వరప్రదానము తలలోకమున కుఁ బోవుట :—

వ. అని బలికి బంధవిముక్తుండై హరికి నమస్కరించి బ్రహ్మకుం
బ్రణామంబు సేసి యిందుధరునకు వందనం బాచరించి తన

వారునుం దానును సుతలంబునకుం జనియె. అంత హరి కృపా వశంబునం గృతార్థుండై కులోద్ధారకుండైన మనుమనిం గని సంతోషించి ప్రహ్లాదుండు భగవంతున కిట్లనియె. 141

సీ॥ చతురాననుండునీ ప్రసాదంబుగానండు
శర్వుండీ లక్ష్ములజాడం బొందం
డన్యులకెక్కడి దసురులకునుమాకు
బ్రహ్మాది పూజిత పదుండవైన
దుర్లభుండవు నీవు దుర్గపాలుండవైతి
పద్మజాదులు భవత్పాదపద్మ
మకరంద సేవన మహిమ నైశ్వర్యంబు
లందిరి కానమే మల్పమతుల

తే॥ మధిక దుర్బోధులము కుత్సితాత్మకులము
నీకృపాదృష్టి మార్గంబు నెలవు సేర
నేమి తపమాచరించితి మెన్నంగలమె
మమ్ముం గాచుట చిత్రంబు మంగళాత్మ. 142

ఆ॥ సర్వగతుండ వయ్యు సమదర్శనుండ వయ్యు
నొకట విషమవృత్తి నుండు దరయ
నిచ్చలేనివారి కీవు భక్తులుగోరు
తలంపులిత్తు కల్పతరువుమాడ్కి. 143

వ॥ అని విన్నవించుచున్న ప్రహ్లాదుంజూచి పరమపురుషుం డిట్లనియె. 144

తే॥ వత్స ప్రహ్లాద మేలు నీ వారునీవు
సారిది మనుమనిం దోడ్కొని సుతలమునకు
బైనమై పొమ్ము నే గదాపాణినగుచుం
జేరి రక్షింప దురితంబు చెంద దచట. 145

వ. అని యిట్లు వినయంబునం బరమేశ్వరునకు నమస్కరించి
నిజగోష్ఠ కిరణమాలస్ఫుట ఘటిత నిటల తటుండై వీడ్కొని బలిం
దోడ్కొని సకలాసుర యూథంబునుం దాను నొక్క మహాబిల
ద్వారంబు సొచ్చి ప్రహ్లాదుండు సుతల లోకమునకుం జనియె
నట బ్రహ్మవాదులయిన యాజకుల సభామధ్యంబునం గూ
ర్చున్న శుక్రుం జూచి నారాయణుం డిట్లనియె. 146

ఆ. ఏమి కొఱంత వడియె నీతని యాగంబు
విస్తరింపు మీవు విప్రవర్య
విషమమయిన కర్మ విసరంబు బ్రాహ్మణ
జనులు చూచి నంత సమతఁ బొందు. 147

వ. అనిన శుక్రుం డిట్లనియె.

సీ. అఖిల కర్మంబుల కధినాథుఁడవు నీవు
యజ్ఞేశుఁడవు నీవు యజ్ఞపురుష
ప్రీత్యతుఁడవు నీవు పరితుష్టినొందినఁ
గడమేల గల్గునే కర్మములకు
ధనదేశ కాలార్హ తంత్రమంత్రంబులఁ
గొఱఁతలు నిన్నుఁ జేరఁ గొనినమాను
నైనఁ గావింతు నీ యానతి భవదాజ్ఞ
మెలఁగుట జనులకు మేలు గాదె

తే. యింతకంటెను శుభమునా కెచట గలుగు
ననుచు హరి పంపు శిరమున నావహించి
కావ్యుఁడసురేంద్రు జన్నంబు కడమ దీర్చె
మునులు విప్రులు సాహాయ్యమునఁ జరింప. 148

వ. ఇవ్విధంబున వామనుండై హరి బలి నడిగి మహిం బరిగ్రహించి
తనకు నన్నయగు నమరేంద్రునకుం ద్రిదివంబును సదయుండై

యిచ్చె. అప్పుడు దక్ష భృగు ప్రజాపతులును భవుండును గుమారుండును, దేవర్షి పితృగణంబులును, రాజులును దానును గూడికొని చతురాననుండు గశ్యపునకు నదితికి సంతోషంబుగా లోకంబులకు లోకపాలురకును వామనుండు వల్లభుండని నియమించి ధర్మంబునకు యశంబునకు లక్ష్మికి శుభంబులకు దేవతలకు వేదంబులకు స్వర్గాపవర్గంబులకు నుపేంద్రుండు ప్రధానుండని సంకల్పించె నాసమయంబున.　　149

క॥ కమలజుఁడు లోకపాలురు
సమరేంద్రునిఁగూడి దేవయానంబున న
య్యమరావతికిని వామను
నమరఁ గొనిపోయి రంత నటమీఁద నృపా!　　150

ఆ॥ బల్లిదంపుఁదోడు ప్రాపున నింద్రుని
కింద్రపదము చేరు టిట్లు కలిగెఁ
దనకు నాథుఁడయిన తమ్ముఁడు గలిగిన
గోర్కు లన్ని కేలఁ గొఱఁతనొందు.　　151

క॥ పాలడుగఁడు మేలడుగం
డేలఁడు భిక్షించియన్న కిచ్చెఁ ద్రిదివమున్
వేలుపులతల్లి కడపటి
చూలుంబోలంగఁ గలరె సోలయనితమ్ముల్.　　152

ఆ॥ కడుపు బరువుగాఁగఁ గొడుకులఁ గనుకంటెఁ
దల్లికొకఁడె చాలు బల్లిదుండు
త్రిదశగణముఁగన్న యదితి కానుపుదీర్చి
చిన్ని మేటివడుగుఁ గన్నయట్లు.　　153

వ. ఇట్లు దేవేంద్రుండు వామన భుజపాలితంబగు త్రిభువన సామ్రాజ్య

విభవంబు నుతుల నంగీకరించె నప్పుడు బ్రహ్మయు శర్వుండును కుమారుండును భృగుప్రముఖులయిన మునులును, పితృదేవతలును, దక్షాది ప్రజాపతులును, సిద్ధులును, వైమానికులును, మఱియుం దక్కిన వారలు నద్భుతతరాక్రమంబైన విష్ణుప్రభావంబునకు నాశ్చర్యము నొందుచుం బ్రశంసించుచు నాడుచుం బాడుచుం దమతమ నివాసంబులకుం జనిరని చెప్పి శుకుం డిట్లనియె. 154

తే॥ మనుజనాథ త్రివిక్రము మహిమ కొలఁది
యెఱిఁగి తర్కింప లెక్కింప నెవ్వఁడోపు
కుంభిని రేణుకణములు గణుతిపెట్టు
వాఁడు నేరఁడు తక్కిన వాని వశమె. 155

క॥ అద్భుత వర్తనుఁడగు హరి
సద్భావితమైన విమల చరితము వినువాఁ
డుద్భట విక్రముఁడై తుది
నుద్భావితలీలఁ బొందు నుత్తమగతులన్. 156

తే॥ తగిలి మానుష పైతృక దైవకర్మ
వేళలందు త్రివిక్రము విక్రమంబు
లెక్కడెక్కడఁ గీర్తింతు రెవ్వరేని
బొందుదురు నిత్యసౌఖ్యంబు భూవరేంద్ర. 157

సమాప్తము.

శ్రీరామభద్రపదబ్రహ్మార్పణమస్తు.

శ్రీరామ ప్రెస్ బరంపురం, గంజాం (జిల్లా)

Annotations On Vamana Charitram.

వ్యాసమహర్షి:—

మహాభారతము విరచించి ప్రఖ్యాతిఁగాంచిన వ్యాసమహర్షికి నాత్మసంతుష్టిఁగలిగించిన మహాపురాణము భాగవతము — భాగవత రచనానంతరమున వ్యాసమహర్షి పొందిన యాత్మ సంతుష్టి వర్ణనాతీతమని చెప్పవచ్చును. భగవంతునిఁగూర్చి వ్రాయఁబడిన గ్రంథము భాగవతము. భక్తి రసపూరితము. శరీరమునకు భుక్తి యెందుకో, ఆత్మకు భక్తి యందుకే యని మహాత్ము లాడురు.

బమ్మెరపోతరాజు:—

వ్యాసప్రోక్త మహాభారతము నాంధ్రీకరింపఁబడిన తరువాత బమ్మెర పోతరాజు వఱకుఁగల కవుల దృష్టి సంస్కృత భాగవతముపైఁ బడకుండుటకు హేతువూహింపఁదగినదే—భగవద్భక్త శిఖామణియగు బమ్మెర పోతరాజు దృష్టి సంస్కృత మహాభాగవతము నాకర్షించినది.

"పలికించెడివాఁడు రామభద్రుండ"ని స్థైర్యము వహించి భగవత్కవి పోతరాజు పండిత పామర సమ్మతముగా సరస సాహిత్య సుధాలహరిఁ బ్రవహింపఁజేసి సంస్కృత భాగవతము నాంధ్రీకరించి యాంధ్రుల మన్ననలకుఁ బాత్రుఁడయ్యెను.

ఉత్తరహిందూస్థానమున శ్రీతులసీ దాస మహాకవి వలెనే యాంధ్రదేశమున బమ్మెరపోతరాజు భగవత్కవి శిఖామణియై ప్రఖ్యాతిఁగాంచెను.

కడపమండలమునఁ గల "ఒంటిమెట్ట"—ఏకశిలానగరమని భాగవతమున జెప్పఁబడినట్టిది—శ్రీపోతరాజు నివాసస్థలమని నిర్ణయింపఁబడినది. ఇమ్మహాకవి తండ్రి కేసన. తల్లి లక్కమ్మ కొడుకు మల్లన్న. నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. శ్రీనాథమహాకవి యితని భార్యకుఁ దోఁబుట్టువనియందురు. బమ్మెర పోతరాజు హూణశకము 1435 వ సంవత్సరము వఱకు జీవించియున్నవాఁడని చెప్పవచ్చును.

ఈ వామన చరిత్రము శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము లోని యష్టమస్కంధమునందలిది. శ్రీ బమ్మెర పోతరాజు మహాకవిచే నాంధ్రీకరింపఁబడిన భాగవత గ్రంథమే కారణముననో కొన్నికొన్ని భాగములు నశింపఁగా, హరిభట్టారకుఁడు, వెర్చూరి సింగయ్య, గంగయ్య, వెలిగందల నారయ్యయను కవులాయా భాగములఁ బూరించిరి.

శ్రీరామ మంత్ర ప్రభావముననో, సహజ ప్రతిభా విశేషముననో సహజ పాండిత్య బిరుదాంకితుండగు బమ్మెర పోతరాజు కవితా చాతుర్యము వామనచరిత్రమున నీక్రింది సంఖ్యగల పద్యములవలన నెఱుంగ వచ్చును.

1. 18, 19, 20, 32, 34, 39, 41, 49, 51, 53, 59, 62, 64, 65, 76, 77, 79, 82, 93, 94, 96, 118, 121. 125, 132,

ఈ పై పద్యములు వ్యాఖ్యాన పద్యములు — పండిత జనైక వేద్యములు విద్యార్థులకతి ముఖ్యములు ... ...

పూర్వ కథా భాగము.

ప్రథమ ప్రయత్నమున బలి దేవేంద్రునితోఁ బోరాడి విఫలమనోరథముతో నడవులఁబట్టి చనియెను. భార్గవులచేఁ గొంతకాలము వరకు బలి పోషింపబడెను. భార్గవుల కరుణాకటాక్షమున శిష్యుఁడై వర్తించిన బలి కొంతకాలమునకు నభివృద్ధి పొంద గలిగెను. భార్గవులు బలి భక్తి శ్రద్ధలకు మెచ్చి వానిచే విశ్వజిద్యాగంబు విధ్యుక్తముగాఁ జేయించిరి. వాని యాగంబునకు మెచ్చి హోమాగ్నిహోత్రుండు దివ్యమైన రథమును, సింహ పతాకము, అమోఘ ధనువు, పూర్ణ తూణయుగళమును, కవచము నొసంగెను. అనంతరము యతని తాత ప్రహ్లాదుఁడు దివ్య పద్మమాల నొసంగెను. శుక్రుఁడు శంఖము నొసంగెను. ఇవ్విధంబున రణోపయోగమహోపకరణముల సంపాదించి బలి చెదరిన తన సేనాసమూహమును దిన దినము వృద్ధి పొందించి, ఒకనాఁడు శుక్రచార్యుల వారియనుమతిఁబొంది విశిష్టదేవతలను బూజించి, ప్రహ్లాదునకు నమస్కరించి రథారూఢుఁడై దండాధీశ్వరులు తన యానతి నవధరింప దేవేంద్రలోకము నాక్రమించెను. ఎల్లమార్గంబుల నరికట్టి రాక్షసులు శంఖా విర్భూత ధ్వనులతో నాకలోకము ను గడగడ లాడించిరి.

౩

అంత చేయునది లేక దేవేంద్రుఁడు సమాన బలముతో బలి నెదిరించిన ప్రయోజనముండదని యోచించి తమ కుల గురువగు బృహస్పతిని రప్పించి బలిని జయింప నపాయము లేని యుపాయమెఱుంగ గోరెను — "ఓ మహాత్మా రాజ్యము శత్రువునకు సమర్పింప జాలను—అట్లని యుద్ధమునకుఁ బోఁజాలను. రాక్షసులకుఁ జిక్కి చావరాదు గదా". అని పలికిన దేవేంద్రునిజూచి ఆచార్యుఁడిట్లనియె:"ఓయీ దేవేంద్రా! నీవనినది బాగుగ నున్నది కాని యిప్పటికి రాక్షసులకు రాజ్యమర్పించి తొలంగి చనుటయ మేలు. బ్రహ్మ వాదులయిన భృగువుల కరుణాకటాక్షమున బలి కిట్టి యమోఘమైన బలము చేకూరినది. ఇప్పుడు బలి నెదిరించి పోరాడుటకు హరి హరులు దక్క తదన్యు లసమర్థులు. నీవు గాని నీ సమానులు గాని నిన్ను మించిన వారు గాని జయింపఁ జాలరు. మనకుఁ దగిన కాలము ముందు మున్ను రానున్నది. అంత వఱకు మనము స్వర్గము విడిచి వెడలుటయ మంచిది— సమయము నిరీక్షించి వీని వినాశ కాలమెఱుంగింతును. నడువుము" అనవిని దేవేంద్రుఁడు దిక్పాలురతో దేవతలతో దేవలోకము విడిచి పెట్టి యెచటికో వెడలిపోయెను. అనంతరము దానవ చక్రవర్తి దేవలోకమధిష్ఠించి క్రమ క్రమముగా జగత్త్రయ మాక్రమించి విశ్వ విజయుఁడను ప్రఖ్యాతితోఁ బెద్దకాలంబు రాజ్యమేలు చుండెను. శుక్రాచార్యుఁడు వానిచే శతాశ్వమేధంబులు జేయించెను.

బలిచక్రవర్తి పరిపాలనంబున దరిద్రులు లేరు. ఎవరే ప్రయత్నముల (జేసిన ఫలించు చుండెను. శత్రువులెచటను గానరారు. దేవాగారాములందు మహో త్సవంబులు జరుగు చుండెను. బ్రాహ్మణులు సంపూర్ణ కాములై యుండిరి. కాలానుకూలంబుగా వర్షంబులు గురియు చుండెను. భూదేవి "వసుంధర" అను నామము సార్థకము జేసుకొనెను. ఇంత యేల వాని రాజ్యము నిత్య కల్యాణమై పచ్చతోరణము నై యుండెను.

దేవతల తల్లి అదితి గనుక దేవతలాదిత్యులనఁబడిరి. దితి సంతానము దైత్యులు. వీరే రాక్షసులనఁబడిరి కశ్యప బ్రహ్మకు దితి, అదితి యిరువురు భార్యలు. అదితి తన కుమారులు దేవతలు రాక్షసులకు నోడి పారిపోవుట విని యెంతయు దుఃఖించు చుండెను.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు కశ్యపబ్రహ్మ యదితిగృహంబునకేతెంచి కష్టసుఖముల నరయఁ జొచ్చెను. అదితి మిక్కిలి దుఃఖించి దేవతలకు సంభవించిన దురవస్థ తన పతికెఱింగించెను. అనంతరమా కశ్యప బ్రహ్మ భార్యకు గల దుఃఖము నివారించ ముహూర్త మాత్రంబు చింతించి భావికాల కార్యంబు విచారించి యిట్లనియె. "నీకొక్క యుపాయము చెప్పెద నాకర్ణింపుము. భగవంతుండగు హరి కృపాపారీణుఁడు. అతనిని సేవించి నీవిష్టార్థముఁ బొందవచ్చును." అని పలికి కశ్యపప్రజాపతి సతికిఁ బయోభక్షణమను వ్రతము నుపదేశించి తద్విధాన మెఱింగించి చనియెను. అనంతరమా సతీమణి భర్త చెప్పిన చొప్పున పండ్రెండు దినములు వ్రతము నిర్వర్తించి నియతయై యుండగా నారాయణదేవుండు ప్రత్యక్షమయ్యెను.

అట్లు ప్రత్యక్షమైన హరిం గనుఁగొని యదితి యానంద బాష్పముల విడిచి మాటిమాటికి నమస్కారములు జేయుచు ననేక విధంబుల సన్నుతించెను. అంత శ్రీహరి యెంతయు సంతోషించి యదితి భావము నెఱింగిన వాఁడగుట నిట్లనియె "అమ్మా! దుఃఖింపకుము. నీ కోడండ్రు, నీ కుమారుఁడు, నీ నాథుఁడు, నీవు నన్ను కీర్తింప సతులుఁబతులు మిక్కిలి సమ్మోదింప రాక్షసులు శోకింపగా నీ గర్భమున నేను తేజోమూర్తినై జన్మించెదను. నేను సుతుఁడనై జన్మించుటకు వేడుక పుట్టుచున్నది. అన్ని విధముల బల ప్రపూర్ణుఁడై యున్న బలిని, రాక్షసులను వినయోపాయము చేతనే జయింప వలెఁగాని కేవలము బలము వలన ప్రయోజనము లేదు. నీవు సంచలింపకుము. నీ నియతికి భక్తికి మెచ్చితిని దేవేంద్రుఁడు, దేవతలు, శచీదేవియు, మెచ్చ దైత్యుల సామ్రాజ్యము హరించి యింద్రునకిచ్చెదను." అని యిట్లు నారాయణుండు వచించి తిరోహితుండయ్యెను. అయ్యదితియు కృతకృత్యయై శ్రీహరిని స్మరించుచు దన భర్తయైన కశ్యపుని సేవించు చుండెను. ఇట్లు కొంత కాలమునకు క్రమ క్రమముగా భగవత్కారుణా కటాక్షమున నిండు చూలాలై నవమాసముల భరించి యొకానొక శుభదినంబున వామనుం గనియెను. ఇది పూర్వభాగము.

వామనుఁడు జన్మించినది మొదలు బలిచక్రవర్తిని సుతల లోకంబునకుఁ బంపు వరకుఁగల కథ యుత్తర భాగము, ఈ భాగమే పఠనీయ గ్రంథము.

పద్యములకు-అర్థ తాత్పర్యములు.

1 రవి= సూర్యుఁడు. మధ్యాహ్నమునన్=పట్టపగటియందు. చరింపన్=తిరుఁగగా, గ్రహ....స్థితిన్ – గ్రహ = శుక్రుఁడు బృహస్పతి మొదలగు గ్రహములయొక్కయు. తారా=అశ్విన్యాది నక్షత్రములయొక్కయు. చంద్ర=చంద్రుని యొక్కయు. భద్రస్థితిన్=శుభస్థానములందుండగా. శ్రవణద్వాదశీనాఁడు. శ్రోణన్=చంద్ర గతమయిన శ్రవణ నక్షత్రమునందు. అభిజిత్సంజ్ఞాతలగ్నంబునన్=అభిజిత్తనెడి పేరుగల లగ్నమునందు. పుణ్య...కున్-మంచి నియములతోఁగూడిన దానికి. దివజాధీశ్వరుమాతకున్=దేవేంద్రుని తల్లికి పరమపాతివ్రతవిఖ్యాతకున్=మిక్కిలి మేలైన పతివ్రతాధర్మములచేత ప్రసిద్ధురాలికి భువనాధీశుఁడు=లోకములకు ప్రభువైన విష్ణుదేవుఁడు. వామనగతిన్=పొట్టివానివిధమున (పుట్టెను.)

తా. సూర్యుఁడు మధ్యాహ్నమునందు చరించుచుండఁగా శుక్రుఁడు మొదలు గాఁగల గ్రహములును అశ్విని మొదలగు నక్షత్రములును, చంద్రుడును శుభస్థానములందుండఁగా భాద్రపద శుద్ధ ద్వాదశీనాఁడు చంద్రునితోఁ గూడిన శ్రవణనక్షత్రమునందు అభిజిన్ముహూర్తమునందు మంచినియమములు గలదియు ఎచ్చైన పతివ్రతాత్వము చేత ప్రసిద్ధురాలునైన అదితిదేవికి శ్రీవిష్ణుదేవుఁడు వామనుఁడై పుట్టెను.

2 మఱియును=ఇదిగాక. అద్దేవుండు=ఆదేవుఁడు. శంఖ....చతుర్భుజుండును శంఖ=శంఖముతోడను, చక్రముతోడను, గదతోడను, పద్మముతోడను కలిత=కూడుకొన్న. నాలుగు భుజములు గలవాఁడును, పిశంగవర్ణవస్త్రుండును గోరోజనపువన్నెవస్త్రముగలవాఁడును. మకర=మొసలియాకృతిగల. కుండల చెవిపోఁగులచేత. మండిత-అలంకరింపఁబడిన, గండభాగుండును=చెక్కిటితావులుగలవాఁడును. శ్రీవత్సవక్షుండును=శ్రీవత్సమనెడి మచ్చతోడి ఱొమ్ము గలవాఁడును. నలినచక్షుండును=తామరల వంటి కన్నులు గలవాఁడును. నిరంతర....పరిష్కృతుండును—నిరంతర—ఎడము లేని—దట్టమైన, శ్రీవిరాజిత—కాంతివిశేషముచేత ప్రకాశింపఁజేయఁబడిన. రోలంబ—తుమ్మెదలయొక్క. కదంబ. సమూహముచేత. భింబిత—నీడలు దేలుచున్న. వనమాలికా—తోమాలచేత. పరిష్కృతుండును-అలంకరింపఁబడినవాఁడును, కనక—తుండును—బంగారు

నయమైన. కంకణ—ముంజేతికడియములు. కాంచివలయ—మొలనూలు
అంగద — బాహుపురులు. నూపుర—అందెలు. అలంకృతుండును — వీనిచేత
అలంకరింపఁబడినవాఁడును. కమనీయ ... ఙుండును — కమనీయ—మనోహరమ
యిన. కౌస్తుభ-కౌస్తుభమనుమణితోఁగూడిన. కంఠాభరణుండును—మెడసొ
మ్ము గలవాఁడును. నిఖిలజనమనోహరుండును—ఎల్లజనుల మనస్సునకుఁబ్రియ
మైనవాఁడును. (అయి) అవతరించిన. సమయంబునన్—పుట్టినకాలమునందు.

3 యక్ష...ధీశ్వరుల్—యక్ష—యక్షులు. తార్క్ష్య—గరుడులు. సుమనః—దేవతలు సిద్ధ—సిద్ధులు. ఉరగ—నాగులు. అధీశ్వరులు—వీరికి అధిపతులయిన కుబేరుఁడు, గరుత్మంతుఁడు, దేవేంద్రుఁడు వాసుకి అనువారు. సాధ్య... విద్యాధరుల్—సాధ్య—సాధ్యులు. చారణ — చారణులు, మునీశ — మునిశ్రేష్ఠులు (బ్రహ్మవిద్యాధరులును సంతోషించిరి.)

4 (సుగమము)

5 కుమార సముచితాలాపంబులాడుచు—కొడుకైన వాఁడు ఆడదగిన మాటలను. (ఆడుచు) తనయ—కొడుకును. విలోకన—చూచుటవలన పరిణామ—సంతోషముచేతనైన. పారవశ్యంబున—పరవశత్వముచేత—చొక్కుచేత.

6 (సుగమము.) 7 (సుగమము) 8 పుణ్యపుగరితలు — మంచివారైన యుత్తమస్త్రీలు. ఈ బోటికిన్—ఈ స్త్రీకి. ఇందిర—లక్ష్మీదేవి. పురుడు—సమానము. అంబిక—పార్వతి. కాక—అగుదురుగాని ఒరులు—ఇతరులు. పురుడే—సమానులా. అనుచున్-అని. పురుటాలికిన్ బాలింతరాలికి పది దినములపురుడున్ — కన్నదినము మొదలు పది దినములు కాఁగానే పుచ్చవలసిన పురుడును. ప్రవర్తించి- క్రమముగాఁబుచ్చిరి.

తా. యోగ్యురాండ్రయిన యుత్తమస్త్రీలు, ఈ యదితి దేవికి సమానులు లక్ష్మీదేవి పార్వతీదేవి తప్ప నితరులుకారు అని పొగడుచు కన్నపది దినములకు పుచ్చవలసిన పురుడును పుచ్చి స్నానము చేయించిరి.

9 అంతన్-అటుపిమ్మట. ఆబ్బాలుకున్—ఆబాలునకు సంతసంబునన్-సంతోషములో మహర్షులు గొప్పవారైన మునులు. కశ్యపుంబురస్కరించుకొని-కశ్యపప్రజాపతిని ముందట పెట్టుకొని సముచితో... బులు. సముచిత—తగిన.

ఉపనయనకర్మ - వడుగుయొక్క కలాపంబులు - పనుల సమూహములను. సవిత–సూర్యుఁడు, సావిత్రిన్ - గాయత్రీమంత్రమును. యజ్ఞోపవీతంబును–జందెమును. (కశ్యపుఁడు) ముంజియున్ - దర్భమొలత్రాడును. (అదితి) కౌపీనంబున్–గోఁచియు. ధరణి-భూదేవి. కృష్ణాజినంబును–జింకతోలును. సోముండు–చంద్రుఁడు. దండంబున్–మోదుగు కఱ్ఱను. గగనంబు–ఆకాశము. ఛత్రంబున్–గొడుగును, (బ్రహ్మ) కమండలువును–బ్రహ్మచారికిఁదగిన జలపాత్రమును. (సరస్వతి) అక్షమాలికయున్ - స్ఫటికపుజపమాలికయు. సప్తర్షులు-సప్తమహామునులు. కుశపవిత్రంబులును-దర్భముళ్ళును. (ఇచ్చిరి).

10 నరేంద్రా-రాజా ! మాణవునకు–ఆబ్రహ్మచారికి. యక్షేశుఁడు-కుబేరుఁడు భిక్షాపాత్రంబు-భిక్షమెత్తుకొనునట్టి పాత్రమును (ఇచ్చెను.) భవాని–పార్వతి సాక్షాత్కరించి-ప్రత్యక్షమయ్యెను. (అక్షయము) అనుచున్-అనిచెప్పుచు. భిక్షువకున్-బ్రహ్మచారికి పూర్ణభిక్ష-నిండుభిక్షము. (పెట్టెను)

తా. ఓరాజా ! ఇవి గాక ఆ బ్రహ్మచారికి కుబేరుఁడుభిక్షాపాత్రమునిచ్చెను అంతట పార్వతి వచ్చి అక్షయము అని చెప్పుచు కొఱఁత లేని భిక్షను పెట్టెను

11 వటుఁడు-బ్రహ్మచారి. శుద్ధబ్రహ్మర్షిసమారాధ్యుండై నిర్మలు లయిన బ్రహర్షులచేత ఆరాధింపఁదగినవాఁడై. విహితమంత్రరాజిన్ - చదువఁదగిన మంత్రముల సమూహమును. [చదువుచును] ఇద్ధంబు–వెలుఁగువది. అగుననలంబునన్-ఆగునట్టియగ్నియందు. వృద్ధాచారమునన్-పెద్దలవాడుక చొప్పున.

తా. అప్పుడా బ్రహ్మచారి పరిశుద్ధులయిన బ్రహ్మర్షులకు ఆరాధింపఁదగిన వాఁడు అయి వేదమంత్రములను చదువుచు తమ పెద్దల వాడుక చొప్పున చక్కగా వెలుఁగుచున్న అగ్నియందు హోమమును చేసెను.

12 మాయామాణవకుఁడు–కపట బ్రహ్మచారి.

13 సుగమము. **14** సుగమము. **15** కామ్యార్థముల్-కోరిన ధనములను. బహుసంపల్లాభముల్-పెక్కులయిన కలుములయొక్క వచ్చు బళ్ళను

16 సుగమము. **17** రాజీవాక్షుఁడు–విష్ణుదేవుడు. ప్రక్షీణ–మిక్కిలి క్షీణించిన. దివిజ వల్లభ-దేవేంద్రుని యొక్క, రక్షా కాపాడుటయందు. పరతంత్రుడు పరాధీనుఁడు-ఆసక్తుఁడు–అగుచున్-అవుచును. పేదఱికమునన్ –దరిద్రత్వముతో భిక్షాగమనంబుసేసెన్–భిక్షకై పోయెను.

తా॥ వామనుఁడు అట్లు బయలుదేఱి తన సంపదయెల్ల నశింపగా అల్లాడుచున్న దేవేంద్రుని సంపన్నునిఁగా జేసి కాపాడుట యందలి యక్కఆచేత బలిని యాచింపఁగోరి అతని యింటికి బోయెను. 18 హరిహరి—ఔరా సిరియురమునఁగలవారి—లక్ష్మీస్థానమ్మునందుఁగలవిష్ణుదేవుఁడు. హరిహరియుకొఱకున్-ఇంద్రుని కొఱకు. దనుజున్-రాక్షసుఁడయిన బలిని. అడుగంజనియెన్-యాచింపఁబోయెను. పుడమిన్-భూమియందు. పరహితరతిమతియుతులు-ఇతరులయొక్క మేలుగోరెడి బుద్ధితోఁగూడినవారు. అగుదొరలకున్-అగునట్టిప్రభువులకు అడుగుటలున్ - ఒకరిని యాచించుటలుగూడ. ఒడలితొడవులు-దేహము నందు ధరించెడిసొమ్ములు. తా॥ లోకముల పేదఱికమును పోగొట్టునట్టి లక్ష్మీదేవిని ఱొమ్ము నందుంచుకొనియుండెడి విష్ణుదేవుఁడుగూడ ఇంద్రుని కొఱకు పేదఱికముతో బలిని యాచింపఁబోయెను. ఔరా ఇదియెంతవింత? అయినను భూమియందు ఒకరిమేలుగోరెడి బుద్ధిగల రాజులకు పరులను యాచించుటకూడ ఒక అలంకారముగా నుండును గాన అట్లుచేసెను.

19 వటుఁడును-ఆ బ్రహ్మచారియు. శర్మదన్-సుఖమునిచ్చుదానిని. యమదండాక్షతవర్మదన్-యమునియొక్క దండాయుధము యొక్క దెబ్బతగులనియ్యనికవచము నిచ్చుదానిని. అతి...దన్-అతి-మిక్కిలి కఠిన-గట్టియైన. ముక్తివనితా-మోక్షస్త్రీయొక్క. చేత-మనసునందలి మర్మదన్-గుట్టునిచ్చుదానిని. అంబు-నీళ్ళచేత. నివారిత-పోగొట్ట బడిన. దుర్మదన్ - చెడ్డక్రొవ్వుగలదానిని. నర్మదన్-నర్మదానదిని. తరించెన్-దాఁటెను. తా॥ అట్లుపోయిన యా వామనుఁడు మార్గమునందు సుఖము నిచ్చునదియు యమబాధలనుతొలగించునదియు మిక్కిలి తెలియరాని ముక్తియనెడి స్త్రీయొక్క మనసులోని రహస్యమును తెలియఁజేయునదియు అనఁగా మోక్షము నిచ్చునదియు తన జలముచేత చెడ్డక్రొవ్వును తొలగించు నదియు నైన నర్మదయను నదిని దాఁటెను.

20 వటుండు-బ్రహ్మచారి. బహుధా-నానావిధములుగా. జల్పత్-మాటలాడుచున్న. నిశాటంబున్-రాక్షసులు గలదానిని. ఉద్దండా-నిక్కు గల వారిచేత. ఆహూత-పిలువబడిన. మునిభ్య-మునిశ్రేష్ఠులయొక్కయు బిభ్యత్-భయపడుచున్న. అమృతాంధః-దేవతలయొక్కయు, సిద్ధ-సిద్ధులయొక్కయు, కూటంబున్-సమూహములుగలదానిని. వేదండాశ్వధ్వజినీకవాటమును - ఏనుగులయు

గుఱ్ఱములయుదండేతలుపులుగాఁగల దానిని. ఘోటమున్-మహత్=అధికమయిన, ధూమ—పొగచేత. సంఛన్న—చక్కఁగాఁగప్పఁబడిన. మార్తాండ — సూర్యునియొక్క. స్యందన-ఘోటమున్—రథపుగుఱ్ఱములదానిని. మఖా—యజ్ఞముయొక్క. అంతః—లోపలిదైన. వేదికా—వేదికయొక్క వాటమున్—జాడగలదానిని. చండస్ఫూర్తి—భయంకరమయినతోఁపిక గలదానిని. కాంచెన్—చూచెను.

తా॥ బహువిధముల మాటలాడుచున్న రాక్షసులు గలదియు గర్వించినవారిచేఁబిలువఁబడిన మునిశ్రేష్ఠులును భయపడిన దేవతల గుంపులును సిద్ధులగుంపులును గలదియు తలుపులవలె బారులు దీర్చి ద్వారములకడ్డముగా నిలుపఁబడిన యేనుగుల దండును, గుఱ్ఱముల దండును గలదియు మిక్కిలి మొగయుచున్న పొగచేత కప్పఁబడిన సూర్యమండలము గలదియు నై భయంకరముగాఁ గానవచ్చుచున్న బలిచక్రవర్తి యజ్ఞశాలను వామనుఁడు చూచెను.

21 సుగమము. **22** పయోజభవుఁడో—బ్రహ్మయో. చండాంశుఁడో—సూర్యుఁడో, వహ్నియో-అగ్నిదేవుఁడో, దంభాకారతన్—కపటరూపత్వముతో ధరణిన్—భూమియందు. ధాత్రీసురుండు—బ్రాహ్మణుఁడు. ఈశుంభద్ద్యోతనుఁడు—ఈ మిక్కిలి ప్రకాశించువాఁడు. ఈ మనోజ్ఞతనుఁడు—ఈ మనోహర మయిన దేహము గల వాఁడు విస్మయభ్రాంతులై-ఆశ్చర్యము చేత భ్రమనొందిన.

తా॥ అప్పుడా బలిచక్రవర్తి యాగశాలయందున్న సభికులందఱును వామనుఁజూచి యితఁడొక కపట రూపముతో వచ్చిన శివుఁడో, విష్ణువో, బ్రహ్మయో, అగ్నియో, సూర్యుఁడో కాని యితరుఁడు కాఁడు. భూమియందు ఇంకొక బ్రాహ్మణమాత్రునికి ఇట్టి తేజస్సు ఇట్టి మనోహరమయినయాకృతి యుఁగలిగి యుండు నా యని ఆశ్చర్యముచేత భ్రమ నొందిన వారై రహస్యముగా ఒకరితో నొకరు చెప్పుకొనిరి.

23 సుగమము. **24** సుగమము. **25** చవులుగాన్—ఇంపుగా సామగానంబులు-సామవేదము పాటలు. హోతల—సామవేద పఠనము చేయు ఋత్విక్కుల యొక్క. మంత్రతంత్రార్థ సంబంధ భావములు—మంత్రములయొక్కయు తంత్రముల యొక్కయు సంబంధత్వమును. ఉన్న త్రేతాగ్నులన్—ఉన్నట్టి గార్హపత్య ఆహవనీయ దక్షిణాగ్నులను. బహువిధాధ్వర విధానంబులు—అనేక విధములైన

యజ్ఞములు చేయు రీతులను. పొట్టివడుగు—పొట్టివాఁడైన బ్రహ్మచారి (వామనుఁడు.) తా॥ పొట్టి బ్రహ్మచారియైన యా వామనుఁడు ఆ సభయందు చెవులకింపుగా సామవేదమును చదువుచున్న హోతల చదువును వినుచు, మంత్ర తంత్రముల క్రమమును దెలుపుచున్న పెక్కు యజ్ఞములు చేసిన సోమయాజులతోఁగూడుకొనుచు హోమకుండములయందు గార్హపత్యాహవనీయ దక్షిణాగ్నులనెడి మూడగ్నులను వెలిఁగించుచున్న యాజకుల సమూహమును చూచుచు, సమర్థులై యనేక విధములైన యజ్ఞములను జేయు రీతులను దెలియఁజేయునట్టి సభికుల దగ్గఱఁజేరుచు దానమును గోరునట్టి క్రమమును వాడుక పఱచుకొనుచున్నాఁడో యనునట్లు దేవతల సంపదకు ఆస్పదమయి యెప్పుడును ఏ జన్మము నెత్తిన వాఁడైన శ్రీవిష్ణుమూర్తి పొట్టి బ్రహ్మచారి రూపమును ధరించి వినోదముగా సంచరించెను. 26 సుగమము.

27 కుఱుమట్టపుఁబొట్టివడుగు—కుఱుచవాఁడును మట్టసమయిన అవయవస్ఫురణ గలవాఁడునైన చిన్నవాఁడు. 28 సుగమము 29 సుగమము

30 వెడవెడనడకలు-మెల్లమెల్లనినడకలు ఎడనెడన్—నడుమనడుమ అడుగిడగన్ అడుగుపెట్టుటకు, అడరి—ప్రయత్నపడి, ఇలన్—భూమియందు. దిగఁబడుచున్—జాఱిపడుచు. బుడిబుడి నడువులు—తత్తఅపుమాటలు, చిడిముడిపడన్—తొట్రుపడునట్లు, పడుచువడుగు—బాల బ్రహ్మచారి.

తా॥ బాల బ్రహ్మచారియయిన వామనుఁడు మెల్లమెల్లగా నడుచుచు అట్లు నడుచునప్పుడు నడుమడుమ జాఱి నేలఁబడుచు తత్తఅపుమాటలాడుచు తొట్రుపడువానివలెనే మెల్లగాఁబోయి రాజు దగ్గఱఁజేరెను.

31 మాయాభిక్షుకుండు—కపట బ్రహ్మచారి (వామనుఁడు) రక్షోవల్లభుంజూచి రాక్షసరాజైన బలిచక్రవర్తిని జూచి. 32 సురలోకేంద్ర—దేవేంద్రుఁడు, కాల-యముఁడు, ఆది—మొదలుగాగల దిక్పతి—దిక్పాలురచేత, అపనయ—తొలగించుటయందు, పరివర్తి—పరివర్తించువాడు, గత—పోయిన, లోభ—పిసినితనముయొక్క స్ఫూర్తి ప్రకాశముగలవాడు నానా-అనేకములయిన, మఖ—యజ్ఞములయందు ప్రవణ—ఆసక్తులయినవారిని, అనువర్తి—అనుసరించి వర్తించినవాఁడు. సుమనః దేవతలయొక్క, రామా—భార్యలయొక్క, మనః-మనస్సును, భేదన—భేదించుటయందు, చంద్రాతప—వెన్నెలమైన, కీర్తి-యశస్సు గలవాఁడు, సత్య-నిజముచేత

కరుణా-దయచేతను, ధర్మ-పుణ్యముచేత, ఉల్లసత్-ప్రకాశించుచున్న, మూర్తి ఆకృతిగల దానవచక్రవర్తి-రాక్షసులకు చక్రవర్తి, (బలి) ఇతఁడే ఇతఁడేనా తా॥ దేవేంద్రుఁడు అగ్ని యముఁడు దిక్పాలకుల గర్వమును అణుచునట్టివాఁడును పిసినితనము లేనివాఁడును, అనేకములైన యజ్ఞములను వ్రతములను నడుపువాఁడును, దేవాధిపతులను ఎడఁబాపుటచేత వారి భార్యల మనసులకు తాపమును పుట్టించునట్టి వెన్నెలనుబోలిన కీర్తి గలవాఁడును, నిజము, దయ పుణ్యము వీని చేత వెలుఁగుచున్న యాకృతి గలవాఁడైన బలిచక్రవర్తి యితఁడేనా యని అడిగెను. 33 సుగమము. 34 జగత్త్రయీ-మూడు లోకముల సముదాయమయిన, భువనశాసనకర్తకున్-లోకమును శిక్షింపఁగర్తయయినవానికి హాసమాత్రిన-నవ్వుమాత్రముచేతనే, విధ్వస్త-మిక్కిలి బెదరింపఁబడిన నిలింపభర్తకున్-దేవేంద్రుఁడు గలవానికి. ఉదార-ఇచ్చువాఁడైన. పద-స్థానము, వ్యవహర్తకున్-వ్యవహరించువానికి. మునీంద్ర-మునిశ్రేష్ఠులచేత స్తుత-పొగడఁబడిన మంగళ-శుభకరములయిన అధ్వర-యజ్ఞములయొక్క. వితాన-సమూహమునందు నిర్జరీ-దేవతాస్త్రీలయొక్క గళ-మెడలయందు న్యస్త-ఉంచఁబడిన సువర్ణసూత్ర-బంగారు త్రాళ్లయందలి మణి-రత్నములను-తాలిబొట్లలను, హర్తకున్-అపహరించువానికి. తా॥ స్వర్గ మర్త్య పాతాళముల నెడి మూడులోకముల ప్రజలను శిక్షించువాఁడును, నవ్వుచేతనే బెదరింపఁబడిన యింద్రుఁడు గలవాడును, దాత్రస్థానమునందుండి వ్యవహరించువాడును, ముని శ్రేష్ఠులు శ్లాఘించునట్టి గొప్ప యజ్ఞములను నడుపువాడును, దేవతాస్త్రీల తాలిబొట్లను అపహరించువాడును, రాక్షస సమూహమునకు రాజైన బలిచక్రవర్తికి మేలు గలుగును గాక. 35 కరచరణాద్యవయవంబులు-చేతులు కాళ్ళు మొదలయిన అవయములు వేద...బోలె-తాల్చినవేదపు పోఁగువలె అకుటిలుండును-వంకర నడక లేనివాఁడై, జటిలుండును-జడలు గలవాడును పదండచ్ఛత్త్రిండును-మోదుగు కఱ్ఱతోడను-గొడుగుతోడను గూడినవాడును కక్షలంబిత-చంకయందు వ్రేలిన. కరకలిత...లుండును-చేతియందున్న నీటి మట్టిపాత్రము గలవాడును, మనోహరవదనచంద్రమండలుండును-అందమయిన ముఖమనెడి చంద్రబింబము గలవాడును, మాయావాదననటుండును-కపటవాదముచేత నటించువాడును, దినకరకిరణపిహితంబులు-సూర్యునియొక్క కిరణ

ము లచేత కప్పఁబడినవి. చందంబున-అయినట్టి తిరోహితులయిన—మఱుఁగుపడిన ఉన్ని—కూర్చుండబెట్టి తన ప్రాణవల్లభ—తన ప్రియురాలు పసిండికలశంబువన్ బంగారుచెంబుతో, వడుగు కొమరుని చరణంబులు- బ్రహ్మచారి చిన్నవాని యడుగులను. 36 సుగమము 37 సుగమము 38 తా॥ ఓ బ్రహ్మచారీ! నీ వెవఁడ చిన్నవాఁడవు నీపేరేమి నీవు ఉండుచోటు ఏది నీవు వచ్చుటచేత నా కులమును జన్మమును సఫలముమాయెను. నేను కృతార్థుఁడయితిని. నా యజ్ఞము సార్థకమాయెను. నాకోరికలన్నియు నెఱవేఱెను. లోకములన్నియు మిత్రములాయెను. ఈ సమయమును మంచిదాయనెను. 39 ఓ బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుఁడా! నీవు నన్నిప్పుడు అడుగ వచ్చినవి మంచి వస్త్రములా ధనమా అడవి సంబంధమైన వస్తువులేవైననా ఆవులా గుఱ్ఱములా రత్నములా తేరులా లేక అన్ని వస్తువులునా కన్యకలా ఏనుగులా బంగారమా ఇండ్లా ఊళ్లా భూములా భూమండలమునందేదయిన అడుగవచ్చితివా నీయిష్టమైనది యేదైనను అడుగుము ఇచ్చెదను. 40 వైరోచని వచనంబులు-బలిచక్రవర్తి మాటలు. 41 నెలవు—ఉనికిపట్టు, వక్కాణింతును—చెప్పుదును, పూని—ప్రయత్నపడి. మూఁడుపోకలన్—మూఁడువిధములైన మార్గములచేతను, నేరుపులన్నియున్—అభ్యసింపవలసిన విషములన్నియు, సిరియున్—లక్ష్మియు, ఒరులు—ఇతరులు. తా॥ ఓ మహారాజా! నేనొక చోటనుండుటయను నిశ్చయము లేక సర్వాంతర్యామినై యుందును. గనుక ఇది నివాసస్థానమని యొక తావును నిర్ణయించి చెప్పుటకు వల్లకాదు. నాకంటె అధికుఁడు మఱియొకఁడు లేకుండుటచేత నాకు నేనే పెద్దనై వర్తింతును గనుక నేను ఒకరి చిన్నవాఁడను అని చెప్పుటకు సరి పడదు. నేను మూఁడు విధములైన నడవళ్లుగలిగి మెలఁగుచుండువాఁడను, గనుక నానడవడి యిట్టిదని చెప్పుటకు వల్లపడదు. నేను సర్వవిద్యలను సర్వకార్యములను సర్వప్రవర్తనములను నేర్చినవాడను గనుక ఈవిషయము నేను నేర్తును ఆవిషయమును నేను నేర్తును అనిచెప్పను అనుకూలింవదు. లోకమునందు నాకు సహాయులొకరు లేరు. నేను అందఱకును సహాయుఁడనైయుందును. నేను ఒంటరినేగాని నాకు చుట్టములు ఎవరును లేరు పూర్వకాలమునందు, సంపద ఉండెను యిప్పుడు లేదు అయినను నానివాసస్థానమును అడిగితివి

చెప్పెదను నేను సజ్జనులయందే తఱచుగాఁ జొచ్చియుందును ఇంతకంటె నాకు నిశ్చయమయిన యునికిపట్టు ఏదియు లేదు (ఇట్లు చెప్పుటచేత వామనుఁడు తన సర్వాంతర్యామిత్వ సర్వాధిక్యత్వ సర్వశక్తిత్వ సర్వరక్షకత్వ సర్వాతీతత్వ సర్వై శ్వర్యత్వములను వివరించెనను విషయము తేటపడుచున్నది.)

42 సుగమము. 43 కులార్హంబు—నీకులమునకు దగినది, వితరణభీరువులు—పాత్రమెఱిఁగి యిచ్చుటయందు పిఱికితనము గలవారును, ప్రత్యర్థులు—పగవారు అర్థులై యాచకులై, ప్రిబ్బికొనగన్—నిందించుకోఁగా. అధికులై—దొడ్డవారై, దానశౌండులు—మిక్కిలి యిచ్చువారు, తనపుదురు—తృప్తినొందింతురు మేటిమగలు=ఉత్తమశూరులు, మింటి—ఆకాశమునందు, రుచులన్—కాంతులచేత, భువదీయవంశంబు=మీకులము. నీరరాశిభంగిన్—సముద్రమువలె, నెగడుచుండున్—అతిశయిల్లుచుండును, తా॥ ఓ బలిచక్రవర్తీ! నీమాటనిజమును సత్పురుషులు శ్లాఘించునదియు మీకులమునకుఁ దగినదియు ధర్మముతోఁ గూడినదియునైయున్నది. మీవంశమునందు దయగలవారును ధర్మాత్ములును పుట్టుదురుగాని ఇతరులు పుట్టరు. యుద్ధమునకును దానము చేయుటకును వెఱచువారు మీకులమునందు లేనేలేరు. మఱియు మీకులమునందుఁబుట్టిన వారు పగవారైనను యాచకులైవచ్చి తమ్మునిందించుకొనుచుండఁగా మిక్కిలి యిచ్చునట్టి గుణము గలవారై వారిని తృప్తినొందింతురు. మీపెద్దలందఱును మిక్కిలి శూరులు. వారిలో మీతాతయైన ప్రహ్లాదుఁడు ఆకాశమునందు చంద్రుఁడు వెలుగునట్లు వెలుగఁగా మీవంశము సముద్రమువలె అతిశయిల్లుచుండును.

44 సుగమము. 45 సుగమము 46 సుగమము 48 దానకుతుకసాంద్ర=ఇచ్చుటయందలి వేడుక చేత అధికుఁడవైన బ్రహ్మకూఁకటి=బ్రహ్మతలను తా॥ యాచకులకు ఇచ్చుటయందు మిక్కిలి వేడుకగల యో బలిచక్రవర్తీ ! నేను ఒంటరివాఁడను నాకు ధనమునందు అపేక్ష లేదు. మూడడుగులకొలది భూమిమాత్రము నాకుగావలెను. దానితో నేను తృప్తినొందెదను అదిమాత్రమిమ్ము.

48 సుగమము 49 బ్రాహ్మణుడా! నీవు చెప్పిన మాటలన్నియును యుక్తములుగానేయున్నవి నీనడవడియును పెద్దలు ఒప్పుకోదగినదిగానున్నది. అయినను నీవు అడిగినదిమాత్రము సరిగానుండలేదు. నావంటివానిని అంత అల్పదా

నమును అడుగవచ్చునా? అయ్యో తనకు ఇచ్చు లేక్నను గౌరవమును సమృద్ధిని జూచి యయిన అందులకుఁ దగినట్లు అడుగునక్క ఇచ్చువానిఅలేదాయనేను 50 వసుధాఖండము-భూఖండమును, వాజులన్-గుఱ్ఱములను వెసన్-వడినిఁగూర్చి ఈవు=నీవు అసురేంద్రుఁడు=అసురులకు రాజైన, పదత్రయంబు-మూడడుగులు తా॥ ఓబ్రహ్మచారీ! నీవు భూఖండమును అడిగితివా లోకములను అడిగితివా వడిగా నడుచునవియని గుఱ్ఱములనేమయిన నడిగితివా స్త్రీలను జూచి యడిగితివా ఇట్టివానినెల్లను వదలి వసివాడవు గనుక అడుగుటకుఁదెలియక మూడడుగుల నేల యడిగితివి నీవు తెలియక ఇట్టియల్పదానమును అడిగినను బలిచక్రవర్తి మహాదాత యనఁగాఁబ్రసిద్ధి నొందిన నేను ఏ విధముగా ఇత్తును అనియడిగెను. 51 గృహమేధికిన్ — గృహస్థుఁడయినబలితోడ మేధావి—వామనుఁడు 52 ముంజిదర్భాదుల-ధర్భమొలత్రాడో వామాక్షుల్=స్త్రీలు కరులు= ఏనుగులును మదాకాంక్షితంబు-నాకోరికకొలఁది తా॥ ఓబలిచక్రవర్తి! నేను బ్రహ్మచారిని నాకుఁగావలసిన గొడుగు జందెము కమండలువు దర్భమొలత్రాడు మొదలుగునవి ఇవి యేవైన అడుగవచ్చునుగాని ఏనుగులు గుఱ్ఱములు స్త్రీలు భూఖండములు ఇవియన్నియు నాకేల. వానికి నాకును ఎంతదూరము. నాకుప్రతిదినమును తప్పక చేసికొఁదగిన వైదిక కర్మములను జేసికొనుటచాలును కనుక నేనిప్పుడు అడిగిన మూడడుగుల కొలఁది భూమియు లేదనక యిచ్చితివేని అదియే ఈబ్రహ్మాండమంతయు నిచ్చుటగా నెంచి సంతోషించెదను అని చెప్పెను. 52 సుగమము 53 ఆశాపాశము-ఆశయనెడి త్రాడు, వారాశి—సముద్రముచేత, పరివృత—చుట్టబడిన, మేదినీవలయ-భూమండల సంబంధమయిన వైన్యగయభూకాంత-పృథుచక్రవర్తి, గయ మహారాజు, ఆదులున్-మొదలగువారుగూడ, గాసిన్-శ్రమమును, పాయఁగనేర్చిరే—వదలఁజాలిరా. నిజాశాంతబులన్-తమయాశలతుదలను. తా॥ రాజశ్రేష్ఠుఁడయిన బలీ ఆశయనెడి త్రాడు మిక్కిలి నిడుపయినది దానికి తుదలేదు కనుకనే మునుపు పృధుచక్రవర్తి గయ మొదలగు రాజులు సముద్రముచేత చుట్టబడిన భూమండలమంతయు తమకు లభించినను, తృప్తినొందక మనఆశకిది తుదయని తెలిసికొఁజాలక శ్రమపడిరిగాని సుఖమును పొందినవారుకారు. 54 సుగమము 55 ఖర్వునకు-చెప్పుచున్న

వామనునికి, ఉర్వీశ్వరుండు-రాజు (బలి)కర...శుండు—చేతియందుఁబొందిన నీటి చెంబు గలవాడు వితరణగరిష్ఠుండు-దానముచేయు గుణముచేత మిగులదొడ్డ వాఁడు తా॥ బలిచక్రవర్తీ! ఇతడు దేవతల పనిని సాధించుటకై యదితి కడు పునఁగశ్యపునకుగాఁబుట్టిన విష్ణుదేవుడు గాని కేవల బ్రాహ్మణుడు కాడు. నీవు ఈసంగతి తెలియక కోరిన దానినిచ్చెదనని చెప్పితివే ఇందువల్ల నీకును నీ వారికిని ఉపద్రవము వచ్చును. ఎట్లనఁగా ఇతడు సర్వమున నిండుకొను నంతటి దొడ్డ దేహము ధరించిన వాఁడయి మూడడుగుల చేతనే మూడు లోకములును అక్రమించుకొనును అట్లు సమస్తమును పోఁగొట్టుకొని పిమ్మట దరిద్రిని వలెనీ వెట్లు బ్రతుక గలవు. 57 సుగమము 58 వారిజాక్షులందున్—స్త్రీలు విషయమునందు, వైవాహికములందున్—పెండ్లిండ్లయందును, చకిత...మందున్—భయపడిన గోసమూహము యొక్కయు, అగ్రన్మ-బ్రాహ్మణుల యొక్కయు, తా॥ ఓబలిచక్రవర్తీ! స్త్రీలతోపరిహాస మాడునపుడును పెండ్లియెడఁగూడని యెడల నొడగూర్చవలసినపుడును ప్రాణముగాని మానముగాని ధనముగాని పోవునట్టియెడల పోకుండ నిలుపవలసినప్పుడును భయపడిన బ్రాహ్మణుని ఆవుల మందను కాపాడువలసినప్పుడును అబద్ధముచెప్పవచ్చును=బాపము కలుగనేరదు. ఈకుబ్జుండు-ఈపొట్టివాడు, వదాన్యోత్తమా—దానమిచ్చువారిలో నుత్తముఁడవైన, విశ్వంభరుండు—శ్రీవిష్ణుదేవుడు, అలతిన్-అల్పముతో, త్రివిక్రమ స్ఫురణ వాఁడై—మూడడుగులుగాఁగొలిచి యాక్రమింపఁదగిన యాకృతిని వహించిన వాఁడై. తా॥ ఓమహాదాతవగు బలిచక్రవర్తి నీవు నీకులమును ప్రభుత్వమును ప్రతాపమును, చెడక నిలుపుకొనుము: ఈ పొట్టివాడు సాధారణ బ్రాహ్మణ కుమారుడు కాడు లోకమునెల్లభరించు నట్టి శ్రీవిష్ణుదేవుడు. ఇతడు నీవిచ్చెడు కొంచెము పుచ్చుకొని పోవు వాడు కాడు. మూడులోకములను మూడడుగులుగాఁగొలవఁజాలిన యాకృతిని వహించి బ్రహ్మాండంబును నిండుకొనును. అప్పుడతని నణఁచుఁడెవ్వడును లేడు. కనుక నామాటలు విని దానము గీనము నియ్యక 'యీ' బ్రహ్మచారిని ఊరక పంపుము.

60 సుగమము 61 సుగమము 62 తా॥ ఓ శుక్రుఁడా! ఇదివఱకు ఈ భూమికి నావంటి వారెందఱో రాజులైనారు ప్రభుత్వమును చేసినారు గాని వారు

భూమి రాజులము మాకంటె స్వతంత్రు లెవరును లేరని గర్వించి యథేచ్ఛము గాఁ బరిపాలించిన వారు కారు. కాకున్నను వారు పోవునప్పుడు తాము చేర్చి పెట్టిన ధనము మొదలయిన వానిని మూటకట్టుకొని పోయినవారు కారుకదా, వారి పేరైన నీభూమి యందు విన బడదు. అట్లుగాక కీర్తి నపేక్షించి అడిగినవారికి అడిగినట్లు ఇచ్చిన మహాదాతలగు శిబి మొదలగువారు చనిపోయి చిరకాలమైనను వారికీర్తి లోకమునందు అంతట వ్యాపించి యున్నందున నీకాలమునందుఁగూడ జనులు వారిని దాతలని పొగడుచు నేయున్నారు. కనుక నేనిత్తునన్న దాని నియ్యక లుబ్ధత్వమును వహింప నేరను.

63 సుగమము 64 శ్రీసతి-శ్రీలక్ష్మీదేవియొక్క, అంసోత్తరీయంబుపైన్-మూపు నందలి పయ్యంటమీదను, పాదాబ్జంబులపైన్-పాదకమలములమీదను కపోలతటిపైన్-చెక్కిటి ప్రదేశము మీదను, పాలిండ్లపైన్-స్తనములమీదను చెందుకరంబు-పొందునట్టిచేయి, తా॥ మొదట శ్రీలక్ష్మీదేవియొక్క కొప్పు మీదను పిమ్మట క్రమముగా దేహము మీఁదను మూఁపునందలి పైట మీదను, పాదముల మీదను, స్తనముల మీదను, మేలయిన సన్మానముతో వర్తించిన శ్రీవిష్ణుదేవుని చేయి క్రిందైనా చేయి మీఁదౌట మిక్కిలి విశేషము కాఁగా అట్టి గౌరవము వచ్చునపుడు అశాశ్వతమైన ప్రభుత్వమును ఎప్పుడో చెడునదియై యుండెడి యీ శరీరమును నమ్మి బొంకవచ్చునా.

65 కులాంతమైన-వంశనాశనమైన, నీరజభవుండు-బ్రహ్మయైనను.

తా॥ ఓ పండితోత్తముఁడవైన శుక్రాచార్యా! నామాట వినుము. ఈ దానమిచ్చుటవలన నరకము కలిగినను వదలని యిక్కట్టు కలిగినను సర్వస్వము నశించినను చెడ్డచావు కలిగినను వంశము నశించినను నాకు సత్యమే లభింపనిమ్ము ఇప్పుడు శివుఁడుగాని విష్ణువుగాని బ్రహ్మగాని ఎవరు అర్థులై వచ్చినను నేను చెప్పిన మాటను తప్పను నీవేలయెన్నో నీతి మాటలు చెప్పెదవు ఊరకయుండుము. అని బలిచక్రవర్తి చెప్పెను.

66 సుగమము 67సుగమము 68 సుగమము 69 సత్యపదవీ...రుండును-సత్యమార్గముయొక్క మేరయందాసక్తుఁడును, వితరణ....రుఁడును-ఈవియందలి వేడుక వలన వేడిగలవాడును, అర్థిజనకమలకమల బంధుడును-యాచక జన

ములనెడి కమలములకు సూర్యుఁడును. మదీయ శాసనంబు—నాయాజ్ఞను. అనృత మార్గంబునకున్—అసత్యపుదారికి. అభిముకుండు గాక—ఎదురుగాక. 70 తా॥ తమ బ్రతుకు చెడినను పలువిధముల నిర్బంధములు గలిగినను పేద, తికము వచ్చినను జీవధనములు చెడిపోయినను, మానవంతులగు పురుషులు మాటదిరుగ లేరు. 72. రాజవదన—చంద్రుని వంటి ముఖము గలదియు మదమరాళగమన—మదించిన హంస నడవంటి నడగలదియు. నాథుదయిత—రాక్షససమూహమునకు రాజైన బలి యొక్క భార్యయునైన. వరహేమఘట మునన్—శ్రేష్ఠమయిన బంగారు కుండతో. 76. జలజాతాక్షుఁడు—తామరల వంటి కన్నులు గలవాఁడైన వామనుఁడు. బలిదైత్యేంద్ర—రాక్షసరాజైన బలి యొక్క. కరద్వయీ—రెండు చేతులతోను. ప్రక్షాళన—కడుగుట యొక్క—యోగి... శ్రీదమున్—యోగాభ్యాసము చేయునట్టి మునులచేతను. సుమనః దేవతలచేతను, సంప్రార్థిత—వేడఁబడిన. శ్రీదమున్—సంపద నిచ్చునదియు కలిత—కూడిన, ఆనమ్ర—అంతటను వంగిన, రమా-లక్ష్మీదేవియొక్క, లలాట పదవీ—నొసటిమార్గమునందలి, శాదమున్—బురదగలదియును, నలినామోద మున్—కమలములపరిమళమువంటి బరిమళముగలదియును, రత్న.... వేదమున్ రత్నములయందెలుగాఁజేయఁబడిన పలు వేదములు గలదియునైన

తా॥ వామనావతారమెత్తిన శ్రీవిష్ణుమూర్తి యోగీశ్వరులచేతను, దేవతల చేతను, అడుగఁబడిన కలుములు నిచ్చునట్టిదియు మిక్కిలియడకువతో నమస్కరించి శ్రీలక్ష్మీదేవియొక్క నొసటి బొట్టువలని కస్తూరి నంటినదియు కమలములపరిమళము వంటి పరిమళము గలదియు రత్నాలయందెలుగా నాచరించుచున్న వేదసమూహముగలదియు నైన తనపాదమును కడుగఁగోరిన బలిచక్రవర్తి తట్టునకుఁజాచెను. 77 అసురోత్తముడున్—బలిచక్రవర్తియు, నిరత శ్రీకరణ మున్—శాశ్వతమయిన సంపదకు సాధనమయినదియు, అఖిల....కరణమున్—ఎల్లవేదాంతములకును అలంకారమయినదియు. భవసంహరణమున్—జన్మములను మాన్పఁగలదియునైన తా॥ అట్లుచాఁచఁబడిన దేవతాసమూహమును ధరించునదియు శాశ్వతమయిన సంపదకు సాధనమైనదియు వేదాంతములకు నలంకారమయినదియు జన్మదుఃఖములను దొలఁగింపునదియునైన వామనుని పాదమును బలిచక్రవర్తి నీళ్లుపోసికడిగెను. 78 ధరణీసుర దక్షిణ చరణప్రక్షాళ

వంబు-బ్రాహ్మణుని కుడిపాదముయొక్క కడుగుటను.
79 ప్రకట వ్రతాయ-ప్రసిద్ధమైన వ్రతముగలవాడును, విప్రాయ-బ్రాహ్మణుడు
నైన భవతే-నీకొఱకు. వేదప్రామాణ్యవిధేః-వేదశాస్త్రములందు చెప్పబడిన
విధమువలన దాస్యామి-ఇచ్చెను. తా॥ ప్రసిద్ధమైన వ్రతములు నడుపునట్టి
విష్ణుస్వరూపుఁడగు బ్రాహ్మణుఁడవయిన నీకొఱకు వేదప్రమాణము చొప్పున
మూడడుగులభూమిని ఇచ్చితిని అని చెప్పి బలిచక్రవర్తి తక్కిన యజ్ఞసంబంధ
మైన క్రియలవలనఁదొలగింపఁబడినవాఁడై అనఁగా ఆక్రియలనెల్ల వదలి వామ
ని జూచి లోకులెల్ల నిట్టి దాత గలఁడాయని తన్నుఁజూచి యాశ్చర్య
పడుచుండగా బ్రహ్మార్పణ మని నీళ్లు చేతిలోఁబోసికొని వామనునికి దత్తము
చేసెను. 80 సుగమము 81 సుగమము 82 అమరారాతికరోత్కరో... శ్రేణికిన్
బలిచక్రవర్తియొక్క చేతినుండి చెడనిదై విడువఁబడిన పరిశుద్ధమయిన నీటిబొ
ట్లయొక్కపఙ్క్తికి, ఖండిత-నఱకబడిన, దివౌకస్స్వామిజిత్-దేవేంద్ర శత్రువు
లయిన రాక్షసులయొక్క, మస్తమున్-తలలు గలదానిని. కమలాకర్షణసుప్ర
శస్తమున్-లక్ష్మిని ఆకర్షించుటయందుశ్లాఘ్యమయిన దానిని. రమాకాంతాల
కాపాస్తమున్-లక్ష్మీదేవి తలయొక్కపాడివెండ్రుకలమీఁదనుండిజాఱిన దానిని
విమత... స్తమున్-శత్రువులయొక్క సంపదయనెడి లక్ష్మీదేవి స్తనములయొక్క
వాఁడులైన మొనలమీద ఉంచబడినదానిని. తా॥ బలిచక్రవర్తిచేతినుండి విడువ
బడిన పరిశుద్ధమయిన నీళ్లబొట్లచాలునకు వామనుడు రాక్షసుల తలలను నఱు
కునదియు శ్రీలక్ష్మీదేవియొక్కకొప్పువలననుండి జాఱినదియు శత్రువుల సంపద
నాకర్షించుటయందుంచబడినదియు నైన తనచేతినిజాచెను.
83 జనిత-పుట్టిన, అసురయువతి-రాక్షసస్త్రీలయొక్క తా॥ ముని జనుల
యొక్క వ్రతాది నియమములకు ఆధారమయినదియు రాక్షసస్త్రీలకు కన్నీళ్లు
కలిగించునదియు రాక్షసశ్రేష్ఠులకు కత్తి వాదరవంటిదై బాధను కలుటజేయున
దియునై బలిచక్రవర్తి చేతవిడువబఁడిన జలధారను వామనుడు గ్రహించెను.
84-90 సుగమము 91 గ్రహ-నవగ్రహములయు, సిద్ధ-సిద్ధులు, పక్షి-పక్షు
లయు, అహి-సర్పములయు, దేవతూర్యకోటి-దేవతల వాద్యసమూహము
92 సుగమము 93 నభోవీథిపైన్-ఆకాశము మీఁద, తోయదమండలాగ్రము
కునన్- మేఘమండలముమీఁదికి, సత్యపదోన్నతుండు-సత్యలోక స్థానమున

కంటె ప్రౌఢమైనవాఁడు. తా॥ ఆబ్రహ్మచారి కొంచెము కొంచెముగాఁ బెరుగుచు ఆకాశమునంటియామీఁద క్రమముగా మేఘమండలమును మేరు శిఖరమును సూర్యమండలమును ధ్రువమండలమును మించునట్లు పెరిగి సత్యలోకస్థానము గూడ మించి బ్రహ్మాండమంతయు తానే నిండుకొన్నవాఁడై యొప్పెను.

94 శ్రవణాలంకృతమై-చెవి పోఁగై, గళాభరణమై-మెడకుఁదగినసొమ్మై కటి స్థలిన్-నడుమునందు. ఉదంచత్-ఒప్పుచున్న, నూపురమై-శ్రేష్ఠమయిన యందమై, తా॥ వామనుడు బ్రహ్మాండమంతయు నిండుకొనునట్లు పెరుగు నప్పుడు క్రమక్రమముగా సూర్యుఁడు అతనికి గొడుగువలెను, తలయందలి రత్నము వలెను చెవిపోగువలెను, మెడలోని హారమువలెను, బంగారుతోఁ జేసిన భుజకీర్తుల వలెను, ప్రకాశించుచున్న ముంజేతి కడియము వలెను నడుమునఁగట్టుకోఁబడిన వస్త్రమువలెను కాలియందెవలెను, కాలుంచుకొనెడి పీట వలెను పోల్చి చెప్పుటకుఁదగియుండెను.

95 గుణత్రయాత్మంబగు-రజస్సత్వ తమస్సులనెడి మూడు గుణములు గలది నభంబును-ఆకాశమును, దివియును-స్వర్గమును, భువియును-భూమియును చలత్-చలించుచున్న, ఉచ్ఛ్రితంబై-పొడువై, ఇఱుములు- మఱుఁగుచోట్లు చరణతలంబునన్-కాలియందలి, మహియున్-భూమియును,జంఘులన్-పిక్కల యందు, మహీంద్రంబులును-కొండలును, జానువులన్-మోకాళ్లయందు, పత త్రిసముదయంబులును-పక్షులసమూహములును, ఊరువులన్=తొడలయందు ఇంద్రసేన మరుద్గణంబులును-బలిచక్రవర్తియును దేవతా సమూహములును గుదంబునన్-ముడ్డియందు, గుహ్యంబునన్ - పురుష చిహ్న స్థానము నందు ఉదరంబునన్=కడుపునందు ఉబధిసప్తకంబును-సముద్రము లేడును ఉరంబునన్ ఱొమ్మునందు, జఘనంబునన్-పొత్తికడుపునందు, నయనంబులన్-కన్నులందు పృష్ఠంబునన్-వీపునందు, రసనన్-నాలుకయందు, జలేశుండును-వరుణుఁడును భ్రూయుగళంబునన్ - కనుబొమ్మల జంటయందు, అజుండును-బ్రహ్మయు గాత్రంబునన్-దేహమునందు, జలధరనినదశంఖ ... తుండును=మేఘముయొక్క ధ్వనివంటి ధ్వనిగల శంఖము, విల్లు, సుదర్శనమనెడి చక్రము, గుదియకత్తి కత్తి, తఱుగని బాణములు;అమ్ములపొదులు వీనిచేత ప్రకాశించువాఁడు. మకర కుండల-మొసలియాకృతి గలచెవిపోగులు, కటక-అందెలు, మేఖలా-మొల

నూలు, అంబర-వస్త్రములు, వనమాలికా-తోమాల, సునంద... ప్రముఖ-సునందుఁడు, నందుడు, జయుడు, విజయుడు, మొదలయిన సేవకులతోడను, సందోహ-సమూహము తోడను,చుట్టుకోఁబడిన వాఁడును,అసమాన తేజోవిలసితుండును—ఈడు లేని తేజస్సుచేత వెలుఁగువాఁడును, తన మేని-తన దేహము 96తా॥ సర్వలోకములకుప్రభువైన శ్రీవిష్ణుదేవుఁడు ఒకయడుగున భూమినిమఱియొక యడుగున ఆకాశమును నాక్రమించి మూడవ యడుగును జాచి యది పట్టక కొప్పెర వంటిదయిన బ్రహ్మాండము పగిలి తాపము కలిగింపగా ఎల్ల మొదలను తానొకఁడే గాని యితరులెవరును గానరాకుండునట్లు అవాఙ్మానసగోచరుఁడై విశ్వరూపముతో నొప్పెను. 97 ఉర్వి—భూమి, త్రివిక్రమమునన్ విష్ణు మూర్తి మూడులోకముల నాక్రమించుటచేత.తా॥ ఓ పరీక్షిన్మహారాజా విష్ణుదేవుడు విశ్వరూపమును ధరించి మూడులోకముల నాక్రమించు నపుడు ఆవిష్ణుదేవుని యొక్క భూమి మీదనుంచిన పాదమునకు క్రింద కొంచెము బురద యంటు కొన్నట్లు భూమియు మీది కెత్తిన రెండవ పాదమునకు మీద తామర నాశ్రయించిన తుమ్మెద విధమున ఆకాశమును గానవచ్చెను.

99 తా। ఎల్ల లోకములను దాటిపోయిన త్రివిక్రమదేవుని కాలి గోళ్లు చంద్రబింబముల వలె వెలుఁగుఁగా వానివలని వెన్నెలవలె వెలుఁగు చున్న కాంతులచేత దీపము యొక్క ప్రకాశము సూర్యప్రకాశముచే మాటుపడినట్లు సత్యలోకమునందలి చతుర్ముఖ బ్రహ్మయొక్క తేజస్సు మాటుపడి ప్రకాశింపనిదయ్యెను. 100 భవబంధములన్—జన్మ బంధములనుండి. అమరీచ్యాదులును—ప్రసిద్ధులైన మరీచి మొదలగు తోమ్మండ్రు బ్రహ్మలును, సర్వాధిపునంఘ్రిన్ సర్వేశ్వరుఁడైన త్రివిక్రముని పాదమును, తా॥ అప్పుడా త్రివిక్రమదేవుని పాదమును జన్మదుఃఖములు తొలఁగఁగా బ్రహ్మలోకమునందు వాసము చేయుచున్న రాజులు మరీచి మొదలుగాఁగల నవబ్రహ్మలును పర్వత నారదాదులైన దేవమునులును, అక్కడ నెల్లప్పుడు ఆకృతులు వహించి వర్తించు నట్టి పురాణములు తర్కము మొదలగు శాస్త్రములు వేదములు ఇతిహాసములు మొదలగునవియును, ఇంకను జ్ఞానవంతులై యెల్లకర్మములను పరిత్యజించి వర్తించునట్టి పెద్దలును ఒక్కటిగాఁకూడివచ్చి చూచి తమ మనసులలో నెల్ల

ప్పుడు తలపఁబడు చుండెడి నిధియయిన శ్రీమన్నారాయణుని పాదకమలము లను జూచి నేడు ధన్యులమయితిమని అనుకొనుచు మిక్కిలి భక్తితో మ్రొక్కిరి. 102 అజుఁడున్ – బ్రహ్మయు, పంకేరుహంబున్ – బొడ్డుతామరను. విశ్వాత్మ్న కీర్తిప్రభన్ – సర్వస్వరూపుఁడైన త్రివిక్రమదేవుని కీర్తియొక్క ప్రకాశమువంటి ప్రకాశముతో 105 పదత్రయ వ్యాజంబునన్ = మూడడుగుల నేలయును నెపముచేత, అప్రతిహత తేజఃప్రభావంబునన్-అడ్డగులేని తేజస్సుయొక్క మహిమచేత, ఇజ్జగంబులన్–ఈలోకములను, వాసవునకున్-ఇంద్రునికి, నిర్జించుట=గెలుచుట, కర్జంబు–కార్యము, తర్జనంబులన్–బెదిరింపులునా ప్రజాయుధ మరుజ్జేతలు=ఇంద్రుని తక్కినదేవతలును గెలిచినవారు. సునంద ...సాత్వతులు-సునందుఁడు నందుడు జయుడు జయంతుడు ప్రబలుడు, ఉబ్బలుడు, కుముదుడు, కుముదాక్షుడు, తార్క్ష్యుఁడు, పుష్పదంతుఁడు విష్వక్సేనుఁడు శ్రుతదేవుడు, సాత్వతుండును, అను దండనాధులు–అను పేళ్లుగల సేనానాయకులు, అయుత వేదండసమబలులు–పదివేల యేనుగుల బలముతో సమానమైన బలము గలవారు, దానవానీకంబులన్-రాక్షససేనలును.

106 ఓరాక్షస శ్రేష్ఠులారా! మీరిప్పుడు విష్ణుసేవకులతో యుద్ధము చేయఁబోకుడు. ఇదివారతో యుద్ధము చేయఁదగిన సమయము కాదు. లోకమునందు ఎల్లప్రాణులకును మేలు కీళ్లు కలిగించునట్టి దేవుఁడే మనల నవమానింపఁగా మన మీయవమానమును తప్పించుకొఁగలమా. ఏదేవుడు మునుపు మనకు రాజ్యమును దేవతలకు చెఱుపును కలుగఁజేసెనో ఆదేవుడే యిప్పుడు మనకు చెఱుపును దేవతలకు ప్రభుత్వమును కలుగఁజేయ ప్రయత్నించెను. అట్లుండగా ఇదిమన యదృష్టబలముగాని యితరముకాదని యెంచక యట్టి సమబుద్ధి గల దేవుని నిందించుట సరికాదు. మునుపు మనలను జూచి భయపడి పాఱి పోవుచున్న విష్ణుసేవకులు ఇప్పుడు ధైర్యముతో మనల నెదిరింపఁజూచుట మన యదృష్టబలమే కనుక మన యదృష్టము మంచిదైనప్పుడు మనము పగవారి జయింతము. ఇప్పుడు ఏసంకటములు వచ్చినను ఓర్చుకొని యూరకయుండుడు. అని బలిచక్రవర్తి నముచి మొదలగు రాక్షసులతోఁజెప్పెను. 107_108 సుగమము 109 రణంబునన్–యుద్ధమునందు, మోహరించుట=వ్యూహము పన్నినిలుచుట,

భాగవత భటభీతులై-భగవంతుని సేవకులైన భటుల వలన భయపడినవారై రసాతలంబునకున్-పాతాళలోకమునకు,యాగసుత్యాహంబునన్-యాగము నందలి సోమపాన దినమునందు, అసురవల్లభునిన్-రాక్షసరాజును 110 సుగమము 111 సుగమము 112 తా॥ ఓబలీ! నీవు మూడడుగుల నేల యిచ్చెదనని చెప్పితివి. సూర్యచంద్రులకు ఆకాశము ఎంతవఱకుగలదో అంతపర్యంతమయిన నేల యంతయు ఒక యడుగు ఆయెను. స్వర్గలోకమంతయు ఒక యడుగు ఆయెను. ఇంక మూడవ యడుగున కెక్కడనైన చోటున్నదా. ఎవఁడు తానిచ్చెద నన్న దానము నియ్యఁజాలని వాఁడౌనో వాఁడు నరకమును పొందును గదా కనుక నీవు మూడవ యడుగు నేలను ఇచ్చి సద్గతికి పోయెదవో లేదని కొంతకాలము నకు నరకమునకుఁబోయి యుండెదవో చెప్పుము. ఇచ్చెదు పక్షమున శీఘ్రము గా ఇమ్ము. బ్రాహ్మణుల యధీనమయిన సొత్తునుతప్పించుటకు బ్రహ్మ కూడ నేరడు కనుక నీవు నేనిప్పుడు చెప్పిన రెండువిధములలోనొకవిధమునకు ఒప్పుకొని తీరవలెను. 113 సత్య... యుండయ్యును-నిజమునకుభంగ చెఱుపు వచ్చె ననెడి సంశయముచేత కప్పఁబడి ఖేదమునొందినమనస్సుగలవాడు. విషాదము నొందినవాఁడు. (విషాదము-ధనహాని మొదలయిన వానిచే నేమియుతోఁచ కుండుట) 117 విభ్రంశచక్షువులు-ఉన్నత స్థానమునుండి జాఱుట యను నెడి చూపులు వెలయన్-ప్రకాశించునట్లు, నిర్జరారులు-దేవశత్రువులైన రాక్షసులు తా॥ ఓ వామనమూర్తి లోకమునందు తల్లితండ్రి అన్నదమ్ముఁడు స్నేహితుఁడు ఆచార్యుడు అను నిట్టి చుట్టములు దండించుట పీడించుట మేలు కలుగుటకేగాని కీడు కలుగుటకుఁగాదు. కనుక దానివలన కొఱంత రానేరదు. అధికమయిన మదము చేత కన్నుఁగానక మెలఁగునట్టి రాక్షసులయిన మాకు సమయము చూచి ఐశ్వర్యమును తొలఁగించుటయను చూపును కలుగఁజేసి గుడ్డితనమును పోగొట్టుదువు. గురువులకందఱకు మొదటి గురువవైననీవు నన్ను కట్టుటచేత నాకు అవమానము సిగ్గు చెఱుపు దుఃఖము అనునవి కలుగునా కలుగనే కలుగవు. పూర్వకాలము నందు అనేకులు రాక్షసులు నీతో ఎదిరించి పోరాడి ఆనంద స్వరూపులై ఆది యోగులైన సనకాదులు పొందు నట్టి యుత్తమ స్థానమును పొందలేదా? పొందనే పొందిరి. విరోధమో భక్తియో ఒకటి కలిగి నీమనసుంచి యుండవలెగాని అట్లున్న యెడల నీయందు పొందుదా

నిది యేదియు. లేదు. 119 సంసేవార్థితే—తనకొలువు గోరువారిచే. తా॥ మను ష్యునకు స్నేహితుడో పుత్రుఁడో చుట్టమో యముధర్మరాజు తన కొలువున్నవా కాండ్రచేయుటకుఁ కరులు కనుక తానుశాశ్వతుఁడుకాఁడు ప్రాణము అశాశ్వ తము. ఈసంగతి తెలియక తెలివిమాలినవాడు సత్యము దానము దయ ధర్మ ము లేనివాఁడై మాయామోహమయి అశాశ్వతమయిన సంసారమును శాశ్వ తముగా నెంచి చెడును. 119 తా॥ ఓ విష్ణుమూర్తి చుట్టములు దొంగలవలె దొరకినదానిని తీసికొనిపోవువారును కొడుకు అప్పులవారివలె నానా విధము లకష్టపడి సంపాదించిన ధనమును తీసుకొనువారును పెండ్లాలు లేనిపోని సం బంధము పెంచుటకు నిమిత్తమయిన వారును నైయున్నారు, సామాన్యుల యిన యితర జనులు తమకార్యము నపేక్షించి దగ్గఱ జేరువారు. ఎన్నివిధ ములనో కష్టపడి చేర్చునట్టి ధనమన్ననో అస్థిరమయినది. ఇన్నిటికి సాధనము యిన దేహము మిక్కిలి చలించునట్టిది. ఆయుస్సును అతిశీఘ్రముగా కడచునది సంపదలు నిలుకడకలవి కావున ఇది యంతయుఁ దెలిసియే యోగ్యులయందు త్తముఁడయిన మాతాత ప్రహ్లాదుఁడు నీపాదపద్మములను నియమముతో నా శ్రయించెను. కనుక నేను పరిశుద్ధుఁడైన చావులేని బ్రతుకుకలిగెను. అతనికిమ నుపటివారైన మాపెద్దలందఱును విరోధులయ్యేకాని మఱియొక విధముచేత నిన్ను బొందినవారు కారు. అట్టు మాపెద్దలకందఱకును పగవాడవైన నీవు నా యందు పగ పెట్టకోక యాచకుడవై వచ్చి నన్ను యాచించుట నేను చేసి కొన్న పుణ్యముయొక్క ఫలమేకదా అని వామనునితో పలికెను.

121 పీనవక్షున్—బలిసిన. నవపద్మాక్షున్-క్రొత్త తామరలవంటి కన్నులు గలవానిని, పీతాంగాంబరాచ్ఛాదున్— పీతాంబరము చేత కప్పబడిన వానిని. ఘనసంసారాగ విచ్ఛేదున్—దొడ్డదైదృఢమయిన సంసారమనెడి వృక్షమును నఱకుటగలవానిని సంశ్రీదున్—మేలైన కలిమి నిచ్చువానిని భక్తిలూపాదున్ -భక్తియనెడి తీగచేత మఱుఁగు పఱుపఁబడిన శ్రీవిష్ణుదేవుని పాదములు గల వానిని. నిఃఖేదున్—ఖేదము లేనివానిని. తా॥ ఆబలిచక్రవర్తి విశాలమయిన యెగు ఱొమ్ముగలవాడును, క్రొత్తగా వికసించిన కన్నులుగలవాడును, పీతాం బరమును ధరించినవాడును, కపటము లేని మంచిమాటలాడువాడును, సంసా రబంధమునుండి విడుపబడినవాడును, మేలైన కలిమి నిచ్చువాఁడును, విష్ణుదే

వుని పాదములయందు భక్తిగలవాడును, దుఃఖము లేనివాడును, విశేషము జ్ఞానము గలవాడును, నైన ప్రహ్లాదుని తన యెదుట గాన రాఁగా సంతోషముతోఁజూచెను. 122 వారుణపాశబద్ధుండు=వరుణ సంబంధమయిన త్రాళ్లచేత కట్టబడినవాఁడు, సంకులాశ్రువిలోలచనుండై=నిండుకొన్న కన్నీళ్లచేత చలించుచున్న కన్నులగలవాఁడై, నతశిరస్కుండై=వంపబడిన తల గల వాఁడై నమ్రభావంబునన్=వంగినతనముతో. 123 తా॥ నీవు బలిచక్రవర్తికి మునుపు దేవేంద్రాధికారమును కలుగఁజేసి యిప్పుడు దానినంతయు నపహరించితివే యిది మిక్కిలి మేలు. ఆయధికారము తానధికుఁడను అజ్ఞానమును కలుగఁజేయుటకు కారణము కాగా ఆయజ్ఞానము వలన యహంకారము హెచ్చి కటికిచీకటి యాక్రమించినట్లు ఆక్రమించి కన్ను గానరానియ్యదు అట్టి యధికారమువలన గలిగెడి చీకటిని తొలగించి కట్టివేయుట రక్షించుటయేగాని కట్టుటకాదు. పరతత్వము సెతింగినవానికి ఇంద్రాధికారమెందుకు. ఆ యింద్రాధికారమువలన గలిగెడి భోగములెందుకు అభోగములు నీయడుగులను సేవించుటవలన గలుగునట్టి యానందానుభవమును బోలునా? పోలనేపోలదు కనుక గర్వమెచ్చుటకును కన్నులు కానరాకపోవుటకును మనసునఁగలఁత పుట్టించుటకును నీకొలువును మఱచుటకును తన చేరవమును తొలగించుటకును నాధారమయిన యీయధికారమును పోగొట్టి నీసంబంధమయిన సేవాధర్మమనెడి యీగొప్పమర్యాదను కనబఱచి యితనికి మేలుచేసితివి. 125 మత్త ద్విపయానయై=మిక్కిలి మదించిన యేనుఁగు యొక్క నడకవంటి నడక గలదై, కుచనిరుంధచోళ. సంవ్యానయై—కుచ=స్తనములను. నిరుంధత్—అడ్డగించుచున్న, చోళ—అవికయు, సంవ్యానయై—పైటయుఁ గలదై. ధృతబాష్పాంబువితానయై—ధరింపబడిన కన్నీళ్ల సమూహము గలదై. కరయుగాధీనాలిక స్థానయై-రెండుచేతులను జోడించి చేర్చుకొన్నదై. తా॥ అప్పుడా బలిచక్రవర్తి పెండ్లామయిన వింధ్యావళి మదపుటేనుఁగు నడకవంటి నడకతో అవికచేతను పైటచెఱగుటచేతను స్తనములు కప్పుకొనుచు కన్నులనీళ్లు క్రమ్మఁగా ఓమెత్తని మనసు గల లక్ష్మీప్రియుడా! నాకు పతిభిక్షయిమ్మనిఅని నొసట చేతులుంచి మ్రొక్కుచు మూడులోకములను రక్షించువాఁడైన శ్రీవామనదేవుని దగ్గఱకు వచ్చెను. 129 తా॥ "అయమాత్మా సర్వేషాం భూతానామధి

పతిః" అండే జాతాని భూతాని స్థావరాణి చరాణిచ। విబుధేభ్యః పరస్మాత్స్మృ "శక్రాత్పర తరశ్శివః। శివాత్పరతరో బ్రహ్మా బ్రహ్మణః పరమో హరిః" అను వేదవచనముల చొప్పున ఎల్లప్రాణుల నేలిన వాడును ఎల్లప్రాణులు తలంపైన వాడును దేవతలకు దేవుడును లోకములకు దొరయు దేవతలకు మ్రొక్క దగిన వాడును అయిన ఓవామనమూర్తీ! తనకు గల ధనమంతయు నీకిచ్చిన దాతయగు బలిచక్రవర్తి నీకు రక్షింపఁదగినవాడు గాని శిక్షింపఁదగినవాడు కాఁడు ఇప్పుడు యితని భయము దీర్చి కట్లనుండి విడిపింపుము. నీపాదములు కడిగి నిన్ను బూజించి నీకు భక్తుడైన యితడు ఇంద్రపదవిని గోరివచ్చిన విష్ణుమూర్తివి నీవని తెలిసియు నీవు తన యెదుట నిలిచి వేడగా తన రాజ్యమంతయు నిచ్చెను. ఇటువంటిదొడ్డవాఁడు ఈగట్టిత్రాళ్లకట్లు పడఁదగినవాడగునాయెను

131 తా॥ నేనువపురుషుని రక్షింపఁగోరుదునో వాని ధనము నెల్లను వంచించి పుచ్చుకొందును. ఏపురుషుడు భార్య బిడ్డలతోడి యునికిచేత అధికమయిన ప్రేమగలిగి మూఢత్వముతో లోకుల నెల్లను నిందించి నన్ను దిరస్కరించు చుండునో ఆమనిష్యుడు ఎల్లప్పుడు నానావిధ జాతు రూపములతోఁబుట్టి నరకములను బొందుచుండును. ఎవడు ధనము వయస్సు చక్కదనము చదువు దేహబలము బహువిధైశ్వర్యములు దొడ్డపనులు ఉత్తమ వంశ జన్మము మొదలయిన వాని వలన గర్వింపక యెప్పుడు నొకరీతిగానే అణకువగలిగి వర్తించునో అటువంటి పురుషుడు నాకు ప్రేమతో రక్షించుటకు దగినవాడు అట్లునాకు ప్రీతిపుట్టింపజాలినవాడు ఎప్పుడును చలింపక యుండు వస్త్రభూషణాద్యలంకారములవలన కాంతినల్లనగు గర్వమును వహించి దేహము తెలియక మెలగుచు చెడిపోవ యత్నింపడు. శాంతిని వహించి మేలునే పొందగోరును.

132 తా॥ ఈబలిచక్రవర్తి నాచే కట్టబడినవాడును, తన గురువుచే శపింపఁబడినవాడును, తనరాజ్యపదవినుండి తొలగింపఁబడినవాడును, చుట్టములచేత విడువబడినవాడును తనకు గలిగియున్న సంపదనెల్ల పోగొట్టుకొని వైభవముచేత తక్కువైనవాడును, దరిద్రుడై, నిరల్పుడై నిజము తప్పక కరుణమానక విశ్వాసము చెడక యెచ్చరిక నొందినవాడై గెలువ శక్యము గానిదైన నామాయను గెలిచెను. కనుక ఈపుణ్యాత్ముడు దొడ్డవాడుగాని కొంచెగాఁడుకాఁడు

133 తా॥ ఓబలిచక్రవర్తీ నీకు మేలు గలుగును. భయపడకుము. నీ దాన్ప

త్వము శ్లాఘ్యమయినది. అసుతల లోకమునందు దేవతలు కూడ ఉ ॥ గోరు దురు. ఆలోకమునందుండువారికి దుఃఖములు, ఆపదలు, చెడ్డచావులు, వ్యాధిబాధలు, నొప్పులు అనునవి కలుగవు కనుక నీవు అందు ఉండుము. అచ్చట నీయుత్తరువును మీరునట్టి రాక్షసులను నాచక్రము వచ్చి నఱుకు చుండును. కనుక దిక్పాలకులకుఁగూడ నీవు జంకనక్కఱలేదు. ఇఁక తక్కిన వారెంతటివారు. నీవు ఆలోకమునందు సుఖముగానుండునెడల నేను నిన్నును నీతో గూడ ఆలోకమునందుండు వారిని కాపాడుచు నీకు ప్రత్యక్షమయి వర్తించుచుండెదను. 140 తా॥ ఓశేషశాయీ! ఎప్పుడును దిక్పాలకులను సయితము దయతోఁ జూడని నీవు నేటి దినము నన్నుఁబొగడి నేను బ్రతుకు విధమును జెప్పి కాపాడితివి. ఈ సన్మానమును ఈ దయతోడి పెద్దఱికపుమాటల గౌరవమును చాలదా? ఇటువంటి నిన్ను తెలిసి ఆశ్రయించిన పక్షమున ఆపదలే కలుగ నేరవు. 141 ఇంచు ధరునకున్=శివునికి. 142 చతురాననుఁడు=బ్రహ్మ. శర్వుఁడు=శివుడు, ఈ లక్ష్ములజాడ=ఈ కలుములమార్గమును తా॥శుభ స్వరూపుఁడవైన యో స్వామీ! బ్రహ్మయును శివుడును నీవు మా విషయమునఁజేసిన యనుగ్రహమును ఐశ్వర్యమును పొందినవారుకారు. ఇఁక ఇతరులకు అది యెక్కడిది. అట్లుండగా రాక్షసులమయిన మాకు బ్రహ్మ మొదలయిన వారిచేత బూజింపఁబడిన యడుగులుగలవాడవును, మాబోంట్లకు పొందరానికోటకావలివాడవైతివి. బ్రహ్మమొదలగువారును నీపాదపద్మములవలన మకరందపానముచేయుట వల్లనైన మహిమచేతనే ఐశ్వర్యమును పొందినవారేగాని యితర మహిమ చేత పొందినవారుకారు. కనుక అల్పబుద్ధులమును అధిక దుష్ట ఛటులమును కుత్సితపు మనసు గల వారము నయిన మేము నీదయాస్థానమును చేరుటకు ఎటువంటితపస్సు చేసితిమో తలంపఁగలమా ఇట్లుమమ్ముగాపాడుట మిక్కిలి యాశ్చర్యముగానున్నది. 146 వలగొని=ప్రదక్షిణముచేసి, కరక....తటుండై=చేతులనెడి తామర దొప్పల చేతఁ గూర్పబడిన నొసటి ప్రదేశము గలవాడై, 148 తా॥ఓ యజ్ఞపురుషుడవైన వామనా ఎల్లపనులకును అధికారియు యజ్ఞమునకు ప్రభువునునీవు. ధనము దేశము కాలము అందులకుఁదగిన వ్యాపారము మంత్రము వీనియందలి కొఱతలు నీపేరు తలచినంత మాత్రముననే తీఱుచుండగా నీవు కనుల యెదట నిలిచి తృప్తి

వహించి యుండునెడ ఏపనులకైనను కొఱతలు ఏలకలుగును. కలుగనే కలు గవు. కనుక నేను నీయాజ్ఞను నడపెదను. నీయాజ్ఞచొప్పున మెలగునట్టి జను లకు మేలు కలుగును కదా. నీయాజ్ఞచొప్పున నడచు కొనుటకంటె నాకుమేలె క్కడ కలుగును. అని పలుకుచు శుక్రుడు విష్ణుదేవుని యాజ్ఞను శిరసావ హించి మునులయొక్కయు బ్రాహ్మణులయొక్కయు తోడుపాటుతో బలిచ క్రవర్తియొక్క యజ్ఞము కొఱతను పూర్తిగ నెఱవేర్చెను. 153 తా॥ దేవతల కెల్లఁ దల్లియైన యదితి కానుపులుదుగు నప్పుడు మనోహరుఁడై సమర్థుఁడై యొప్పునట్టి వామనునిగన్న విధమున సమర్థుఁడైన కొడుకును ఒక్కనిఁగన్నను జాలును అట్లు సమర్థులుకాని కొడుకులనేకులు కలుగుట కడుపు బరువు ప కే గాని మఱియే విధమయిన యుపయోగము కొఱకునుగాదు.

155 తా॥ ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! శ్రీవిష్ణుదేవుని మహిమ ఇట్టిదని తెలిసి చె ప్పను తలఁపను ఏవరు చాలుదురు. భూమి దుమ్ములలోని నలుసులను ఎంచి యున్నియని తెలిసికొజాలనివాడుగూడ అతనిమహిమ తెలిసికొనఁజాలఁడనగా ఇతరులెంతమాత్రము వారు. 156 తా॥ ఏమనుష్యుడు ఆశ్చర్యపునడవడిగల శ్రీ విష్ణుదేవుని మంచి చరిత్రములను వినునో ఆమనుష్యుడు అణపరాని పరాక్ర మముచే వెలయుచుండి తుదను మేలైన యుత్తమ పదవులను పొందును.

157 ఓరాజా! ఏమనుష్యుల యినను ఎక్కడనైనను మనుష్యుల కొఱకును పితృదేవతలకొఱకును, దేవతలకొఱకును. తాము చేసెడి పనుల సమయముల యందు శ్రీ త్రివిక్రముడయిన విష్ణుని పరాక్రమమును వర్ణించి పలుకునెడల శాశ్వతమయిన సుఖమును అనుభవించువారగుదురు.

స మా ప్త ము.

